

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** В. Горювий, д-р іст. наук, професор, заступник гендиректора НБУВ. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbuv.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2014 № 13

ЗМІСТ

Коротко про головне

Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС

Звернення Президента України П. Порошенка

Аналітика

Бусол О.

**Дострокові вибори Верховної Ради України:
політична доцільність чи правові підстави?**

Симоненко Е.

**Вопрос люстрации в Украине
в оценках активистов и экспертов**

Економічний ракурс

Рудь І.

Проект «Південний потік» та його вплив на енергобезпеку України

В об'єктиві – регіон

Потіха А.

Національні меншини в Україні: ситуація в Закарпатті

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти
Діяльність науково-дослідних установ
Інноваційні розробки та технології
Відновлювані джерела енергії
Питання екології та уникнення техногенних катастроф
Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Зозуля С.

Новації у сфері освіти й науки: аналітичний огляд нормативно-правових актів та інформації в галузі освіти й науки (червень 2014 р.)

Охорона здоров'я
Наукові видання

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції
«Місце і роль бібліотеки у формуванні національного інформаційного простору»
(Київ, 21–23 жовтня 2014 р.)

Берегельський А.

**Візуальне представлення інформації та роль сучасних бібліотек
у створенні та зберіганні інфографічних продуктів**

Коротко про головне

Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС

Україна підписала Угоду про асоціацію та Заключний акт з Європейським Союзом. Підпис під документом поставив Президент України П. Порошенко.

Церемонія відбулася в будівлі Ради Європейського Союзу в Брюсселі о 10:00 за місцевим часом.

З української сторони на церемонії також були присутні міністр закордонних справ П. Клімкін, перший помічник Президента Ю. Оніщенко, заступник глави Адміністрації Президента України В. Чалий, представник України при Європейському Союзі К. Єлісеєв.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС П. Порошенко назвав одним з найважливіших днів в історії Української держави. «Це один з найважливіших днів з часу набуття незалежності України. Ми маємо використати цю можливість для модернізації країни. Але ми потребуємо тільки одного – миру та безпеки», – зазначив Президент у коментарі журналістам перед церемонією підписання.

«Ми сподіваємося, – наголосив глава Української держави, – що сьогодні Європейський Союз продемонструє таку ж солідарність, як раніше».

Зранку Президент України провів робочий сніданок із Президентом Європейської ради Г. ван Ромпеєм і президентом Європейської комісії Ж. М. Баррозу (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua). – 2014. – 27.06*).

Звернення Президента України П. Порошенка

Шановні співвітчизники!

О двадцять другій годині в понеділок 30 червня сплив термін дії одностороннього припинення вогню.

В межах плану з мирного врегулювання ситуації на Донбасі такий крок було вперше ініційовано 20 червня.

27 червня Україна продовжила його ще на три дні.

Протягом десяти діб ми продемонстрували Донбасу, Україні, всьому світові свою відданість мирному способу врегулювання спровокованого ззовні конфлікту.

Мешканцям Донецької та Луганської областей ми продемонстрували добру волю української влади. Працелюбні й мирні люди, якими є переважна більшість донеччан та луганчан, відчули нашу симпатію, любов і повагу. Вони побачили щире готовність Києва рахуватися з їхніми особливими думками та специфічними інтересами. І вони зрозуміли, що їхня безпека є нашим головним пріоритетом.

Ще сильнішою стала міжнародна підтримка України. Саме під час припинення вогню я підписав Угоду про асоціацію та поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Європейським Союзом.

Однак унікальний шанс з втілення мирного плану не реалізовано. Так сталося через злочинні дії бойовиків. Вони публічно декларували своє небажання підтримувати мирний план в цілому та припинення вогню зокрема. Зухвало, більше 100 разів, порушили режим перемир'я.

Політичне керівництво сепаратистів продемонструвало небажання і нездатність контролювати дії своїх терористичних підрозділів і банд мародерів.

Скасування рішення Ради Федерації про дозвіл вводити російські війська в Україну мало позитивне, але символічне значення. Ми так і не дочекалися конкретних кроків по деескалації ситуації. В тому числі і в частині зміцнення контролю за кордоном.

Попри все це мир був, залишається і буде моєю метою. Міняються лише інструменти її досягнення.

30 червня увечері відбулося засідання Ради національної безпеки та оборони України. Після обговорення ситуації я, як Верховний головнокомандувач, прийняв рішення не продовжувати режим одностороннього припинення вогню.

Захист територіальної цілісності України, безпеки й життя мирних громадян потребує не лише оборонних, але й наступальних дій проти терористів-бойовиків.

Збройні сили, Національна гвардія, Державна прикордонна служба, Служба безпеки отримали відповідні накази. В реалізації поставлених сьогодні завдань із захисту територіальної цілісності вони більше не обмежені режимом припинення вогню.

Ми будемо наступати і звільняти нашу землю. Непродовження режиму припинення вогню - це наша відповідь терористам, бойовикам, мародерам. Всім тим, хто знущається над мирним населенням. Хто паралізує роботу економіки регіону. Хто зриває виплати зарплат, пенсій, стипендій. Хто підриває залізницю та руйнує водопроводи. Хто позбавив людей нормального, мирного життя.

Збройні сили України, Національна гвардія, інші підрозділи ніколи не дозволять собі застосовувати силу проти мирних людей. Вони ніколи не битимуть по житлових кварталах. Українські солдати та гвардійці будуть ризикувати власними життями, аби тільки не піддавати загрозам жінок, дітей, літніх чоловіків. Всіх тих, хто живе на землі Донбасу і не бере до рук незаконної зброї.

Така одвічна лицарська природа українського воїнства.

На нас – відповідальність та вболівання за кожне мирне життя, яке, не приведи Господи, може обірватися під час військової або антитерористичної операції. Це потребує від нас надзвичайної вивіреності кожного руху в проведенні операцій.

Звертаюся до кожного мешканця Донецької та Луганської областей із

проханням з розумінням поставитися до мого рішення. Прошу стати союзниками в поверненні безпеки на Донбас.

Так, ви не можете протистояти бандитам фізичною силою. Але ваша сила волі й сила духу, ваша громадянська непогора до так званих «народних республік», нетерпимість та презирство до тих, хто став на шлях бандитизму, мародерства та терору, наблизить той день, коли до ваших домівок, на ваші вулиці повернеться міцний мир.

Усім, хто, ставши на шлях збройного спротиву законній владі, але усвідомивши, що припустився помилки і хоче її виправити, я, як Президент, гарантую непритягнення до кримінальної відповідальності. Умова одна – добровільно скласти зброю.

Наш мирний план, як стратегія для України та Донбасу, залишається в силі. І роззброєння. І децентралізація. І вільне використання російської мови. І відновлення втраченого житла за рахунок держави. І спільна з ЄС програма створення нових робочих місць. І навіть до режиму припинення вогню ми готові повернутися в будь-який момент. Коли побачимо, що усі сторони дотримуються виконання основних пунктів мирного плану. Що бойовики звільняють заручників. Що і по той бік східного кордону загорілося червоне світло для диверсантів та постачальників зброї, і за дотриманням режиму на кордоні спостерігає ОБСЄ.

Дорогі співвітчизники!

Дорога до миру виявилася дещо складнішою, ніж хотілося. Не хочу прикрашати дійсність. Буде нелегко і непросто.

Нам, як ніколи, слід згуртуватися для захисту України. Це потребує самовіддачі та дисципліни не лише на передовій, а й в тилу. Але не було ще жодної війни, після якої не наставав би мир. Так станеться і цього разу.

Слава Україні!

*(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua/news/30643.html>). – 2014. – 1.07).*

Аналітика

О. Бусол, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. юрид. наук

Дострокові вибори Верховної Ради України: політична доцільність чи правові підстави?

Пріоритетність парламенту в системі органів державної влади зумовлює ряд загальноновизнаних у конституційній доктрині ознак парламенту (Верховної Ради України), серед яких важливе місце посідає безперервність його функціонування як єдиного органу законодавчої влади в Україні. Основний закон України (ч. 1 ст. 76) чітко визначив термін повноважень Верховної Ради України – п'ять років.

Український парламент є повноважним, тобто може розпочати свою діяльність за умов:

- обрання не менше двох третин від його конституційного складу (ч. 1 ст. 82 Конституції України);
- складення присяги народними депутатами України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України (ст. 79 Конституції України).

Повноваження Верховної Ради України припиняються в день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання (ч. 1 ст. 90 Конституції України).

У разі закінчення терміну повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження тривають до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану (ч. 4 ст. 83 Конституції України). Відтак конституційна норма про те, що термін повноважень Верховної Ради України становить п'ять років (ч. 5 ст. 76 Конституції України), має досить умовний характер.

Можливість дострокового припинення повноважень Верховної Ради України визначена ч. 2 ст. 90 Конституції України.

Дострокове припинення повноважень парламенту – виключне право глави Української держави. Ініціатива розпуску Верховної Ради України належить Президентові України, будь-яка інша посадова особа чи державний орган не уповноважені вчиняти такі дії. Водночас розпуск парламенту – це право Президента України, а не обов'язок. Глава держави має право підписати відповідний указ, суворо дотримуючись Конституції України, а не керуючись власними уподобаннями. Розпуск Верховної Ради України здійснюється на основі Указу Президента України про дострокове припинення повноважень парламенту з одночасним призначенням дати позачергових виборів до Верховної Ради України.

Достроково припинити повноваження Верховної Ради України Президент України має право, якщо:

1. Протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліції депутатських фракцій відповідно до ст. 83 Конституції.
2. Протягом 60 днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персонального складу Кабінету Міністрів України.
3. Протягом 30 днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України приймається Президентом України після консультацій з Головою Верховної Ради України, його заступниками та головами депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені Президентом України в останні шість місяців терміну повноважень Верховної Ради України або Президента України (ч. 5 ст. 90 Конституції України).

Варто зауважити, що ст. 90 Конституції України не містить обмеження права Президента України щодо розпуску Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану. Це зумовлено тим, що вибори народних депутатів України до Верховної Ради України протягом цього часу не проводяться (ч. 4 ст. 83 Конституції України), що зумовлює неможливість дострокового припинення повноважень парламенту в Україні за таких обставин.

Загалом, конституційні обмеження повноважень глави держави щодо дострокового припинення повноважень Верховної Ради України є цілком виправданими, оскільки надмірна залежність парламенту від глави держави обмежувала б можливість Верховної Ради України у виборі тих чи інших законодавчо визначених способів регулювання складних суспільних відносин. Вищезазначені конституційні обмеження забезпечують створення необхідних умов для реалізації функцій і повноважень українського парламенту, сприяють політичній, економічній і соціальній стабільності суспільного розвитку (http://pidruchniki.ws/1880041346900/pravo/stroki_povnovazhen_verhovnoyi_rad_i_ukrayini_dostrokovoe_pripinennya_povnovazhen).

Щодо понять «розпуск парламенту» або «розпуск Верховної Ради України», якими маніпулюють політики, то це неконституційний термін (тобто не вживається в Конституції України), хоча за своїм значенням є синонімом «дострокове припинення повноважень», який зустрічається в тексті Основного закону неодноразово. За дослідженнями вчених, категорії «розпуск парламенту» та «дострокове припинення повноважень парламенту» є різними за значенням, оскільки мають різний механізм реалізації. Якщо «розпуск парламенту» має конкретні юридичні наслідки, зокрема фактичний розпуск і призначення позачергових виборів, то «дострокове припинення повноважень парламенту» має юридичним наслідком не фактичний розпуск, а призначення позачергових виборів. Власне, норма про дострокове припинення повноважень має більш політичний характер. І в цьому контексті діють два різні механізми: 1) механізм розпуску; 2) механізм дострокового припинення повноважень. При розпуску важливою постає проблема призначення суб'єкта, який виконуватиме обов'язки розпущеного органу. При достроковому припиненні повноважень такої проблеми не виникає, тому що орган, щодо якого застосовано конституційно-правову санкцію, функціонує до формування новообраного органу та його правомочності.

Під час застосування процедури дострокового припинення повноважень Верховної Ради України виникає питання щодо повноважності Верховної Ради України після видання указу про дострокове припинення її повноважень Президентом України. Адже питання повноважності Верховної Ради України пов'язано з питанням повноважності народних депутатів

України. Ці питання є взаємообумовленими в аспекті терміну повноважності в колегіальному сенсі (як колегіального органу) та конституційно-правової відповідальності Верховної Ради України (а не індивідуальної відповідальності окремих народних депутатів України в цьому випадку).

Парламент України є установою, на яку покладається здійснення важливих функцій. До того ж правова природа парламенту має дуалістичний характер. З одного боку, він є органом державної влади в Україні, у зв'язку з чим на нього покладається виконання функцій держави. З іншого – парламент виступає органом загальнонаціонального представництва та має своїм соціальним призначенням здійснення законодавчої влади від імені та в інтересах українського народу.

Провідна роль Верховної Ради України детермінується її особливою політико-правовою природою, що має прояв у її представницькому, колегіальному, виборному та постійному характері організації та діяльності, періодичності формування, легальності, легітимності та інших ознаках Верховної Ради України. Верховна Рада України є за своєю правовою природою органом державної влади в Україні, органом загальнонародного представництва, якому український народ – громадяни України всіх національностей – делегує шляхом виборів до Верховної Ради України владу, єдиним джерелом якої він є (<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3099>).

Сьогодні учасники громадського віча на Майдані в Києві вимагають дострокових виборів до Верховної Ради України та термінового призначення дати їх проведення. За словами активістів, Майдан не розходиться й не припиняється з багатьох причин – однією з головних є та причина, що «досі у вищому законодавчому органі влади є люди, які 16 січня 2014 р. проголосували за диктаторські закони», багато із цих людей не приходять на засідання Верховної Ради, не підтримують реформи. Майдан наголошує, що вибори повинні проводитися за пропорційною системою. Також учасники віча вимагають зниження прохідного бар'єра у Верховну Раду України до 3 %, «оскільки нинішній бар'єр не дає можливості потрапити в парламент молодим політичним силам, які народжені Майданом».

Крім того, серед вимог – фінансова прозорість партій: Майдан очікує на звіти перед громадянами про джерела надходження коштів і витрати на виборчі кампанії перед голосуванням. «Наступна наша вимога – це забезпечити належні заходи безпеки, щоб виборці усіх регіонів могли висловити свою позицію щодо того, хто має бути у Верховній Раді України. Ми не можемо обрати Верховну Раду тільки частиною України. Донецьк, Луганськ і Крим повинні також обирати своїх представників до Верховної Ради», – наголосили учасники віча на Майдані (<http://www.radiosvoboda.mobi/a/25414475.html>).

Згідно із соціологічними дослідженнями, 70 % громадян вимагають провести парламентські перевибори цього року. Про це під час брифінгу заявив голова Комітету виборців України О. Черненко. На його думку, питання проведення позачергових виборів сьогодні як ніколи актуальне: «І не тому, що нам не подобається хтось окремих з депутатів або всі разом, а

тому, що у нас дійсно нова країна». Він вважає, що дії нинішнього складу парламенту призводять до того, що «законодавчий орган багато в чому виступає гальмами реформ, які як ніколи потрібні Україні». «Дуже важливі рішення останнім часом не набирають необхідної кількості голосів, і не тому, що депутати – проти, а тому що їх (депутатів) немає в сесійній залі. Така ситуація призвела до дуже великої недовіри народним депутатам», – упевнений О. Черненко (http://ua.golos.ua/politika/14_06_06_70__grajdan_trebuyut_parlamentskih_perev_yiborov_v_etom_godu__chernenko).

Зауважимо, що історія незалежної України вже мала прецеденти дострокового припинення повноважень Верховної Ради України, перше з яких відбулося за домовленістю з Президентом України.

Політична криза, що призвела до перевиборів у Верховну Раду України, сталася в 1993–1994 рр., коли на президентській посаді перебував перший пострадянський Президент України Л. Кравчук. На той момент діяв склад ВР, утворений з Верховної Ради УРСР останнього, XII скликання, який, у свою чергу, був сформований на виборах 1990 р.

На Донбасі 7 червня 1993 р. почався безстроковий страйк шахтарів, який міг спричинити важку економічну кризу. Однією з вимог страйкарів було переобрання Президента України й парламенту, які, на їхню думку, не могли впоратися з поточними політичними й економічними проблемами молодої країни. Зважаючи на це, Верховна Рада України 17 червня 1993 р. пішла страйкарям назустріч і виконала їхню вимогу: призначила на 26 вересня 1993 р. консультативний референдум про довіру або недовіру Президентові України та парламенту. Після переговорів із Президентом Л. Кравчуком Верховна Рада України за два дні до референдуму скасувала його й ухвалила провести 27 березня 1994 р. дострокові парламентські та 26 червня того ж року дострокові президентські вибори (регулярні вибори мали б відбутися в березні 1995 р. та в кінці 1996 р. відповідно). Конституцію України на той момент прийнято ще не було, і тодішні законодавчі норми надавали право призначати дострокові вибори саме парламенту. У результаті, у 1994 р. на виборах, що проводилися на мажоритарній основі, 168 мандатів отримали безпартійні, 85 – комуністи, 20 – представники Народного руху, 18 – Селянська партія, 14 – Соціалістична партія.

Наступна подібна криза трапилася у 2006–2007 рр. у період президентства В. Ющенка. Криза була викликана тим, тодішній Прем'єр-міністр В. Янукович прагнув розширити свої владні повноваження та обмежити владу Президента В. Ющенка. У відповідь В. Ющенко 2 квітня 2007 р. розпустив парламент і призначив його перевибори. Формальне закінчення кризи було в грудні 2007 р., коли після перевиборів парламенту було призначено уряд Ю. Тимошенко.

У лютому – березні 2007 р. правляча коаліція у Верховній Раді України (основу якої становила Партія регіонів і яка була обрана в 2006 р.) почала активно розширюватися за рахунок перебіжчиків із фракції В. Ющенка «Наша Україна» і Блоку Ю. Тимошенко – Партія регіонів прагнула створити

правлячу коаліцію з 300 депутатів у парламенті, що давало змогу долати вето Президента України. Проте за Конституцією України вправлячу коаліцію могли входити тільки фракції, вибрані у Верховну Раду України. На цій підставі В. Ющенко розпустив Верховну Раду України та призначив перевибори. Вибори у 2007 р. відбувалися на пропорційній основі. У парламенті 175 місць отримали «регіонали», 156 – Блок Ю. Тимошенко, 72 – «Наша Україна – Народна самооборона», 27 – КПУ, 20 – Блок В. Литвина (<http://www.rbc.ua/ukr/top/show/dosrochnye-vybory-v-radu-istoriya-parlamentskih-krizisov-21022013131600>).

У нинішніх кризових умовах Президент України П. Порошенко планує скористатися своїм конституційним правом впливу на український парламент і призупинити повноваження Верховної Ради України, легітимність якої є під питанням через діючі схеми узурпування влади експрезидентом України В. Януковичем, якого опоненти обвинувачували у фальсифікації та маніпуляції під час парламентської виборчої кампанії-2012 (<http://thekievtimes.ua/politics/381176-poroshenko-raspustit-verhovnuyu-radu-2.html>).

Так, В. Порошенко заявив: «Важливою частиною суспільного запиту на повне перезавантаження влади є дострокові вибори парламенту України. Діючий склад цього поважного зібрання не відповідає настроям суспільства... А жити по-новому означає – не нехтувати волею народу... Жити по-новому – це означає жити вільно в умовах такої політичної системи, яка гарантує права і свободи людини і нації. Хотів би підкреслити відданість ідеї парламентсько-президентської республіки. Ніякої узурпації влади!» (http://news.liga.net/articles/politics/2049026-plan_prezidenta_10_tezisov_inauguratsionnoy_rechi_poroshenko.htm).

Перевибори парламенту будуть «волею народу, а не інтригою Президента», заявив П. Порошенко після оголошення результатів екзит-полів. «Ми зараз живемо в іншій країні. І в цій іншій країні влада більше не може ігнорувати позицію людей. 85 % людей вимагають розпуску парламенту. Дві важливі причини для цього: по-перше, в країні, яка є об'єктом агресії, немає урядової коаліції, яка дозволяє швидко проводити закони; і друга позиція – має бути політична відповідальність за ті події, які відбулися в січні цього року, коли хтось намагався фальсифікованим голосуванням руками перетворити мою країну на тоталітарний режим, – пояснив П. Порошенко. – Ще є третя причина – лєвова частина депутатів сьогодні просто нікого не представляє» (<http://www.hromadske.tv/politics/poroshenko-poyasniv-naiyemu-navishcho-rozpuskati-p>).

Перший Президент України Л. Кравчук заявив про те, що парламент, який ми маємо нині, не зможе домогтися єдності в країні, і запропонував провести дострокові вибори до парламенту вже восени. «До того часу, поки депутати не почнуть думати, як зберегти Україну, як не допустити кровопролиття, як не допустити буквально розвалу України, вони будуть займати позицію амбітну: комуністи – свою, «регіонали» – свою, «Свобода»

– свою... Я думаю, що цей парламент не зможе домогтися реальної єдності, тому після президентських виборів є один шлях – нові вибори парламенту, дострокові», – зазначив Л. Кравчук (<http://7days-ua.com/news/pershyj-prezydent-ukrajiny-zaklykav-provesty-dostrokovy-vybory-parlamentu>).

«Нинішня Верховна Рада України не відповідає вимогам суспільства. Суспільство вирросло, а парламент, навпаки, “впав”, – переконаний народний депутат України VII скликання О. Доній. – Формальними підставами для розпуску парламенту можуть стати такі: депутати 30 днів не збираються на пленарні засідання, а ще – розпад існуючої і не створення нової коаліції упродовж місяця. Думаю, ці підстави будуть створені».

На думку політика, П. Порошенко справді зацікавлений у розпуску Верховної Ради України, адже лише новий склад парламенту дасть змогу завершити створення нової структури влади (<http://zik.ua/tv/video/13471>).

Керівник УДАРу В. Кличко також згоден із народом щодо обов'язковості проведення позачергових виборів парламенту: «Нам необхідно законодавчу владу, тих людей, які, на превеликий жаль, не виправдали довіри, значна частина з яких знаходиться у Верховній Раді України, перезавантажити». При цьому В. Кличко зазначив, що з моменту обрання Верховної Ради України багато фракцій розсипалися на складові, багато депутатів показали своє справжнє обличчя та не відстоювали інтересів громадян. На його думку, восени може бути сформовано новий склад парламенту.

Нагадаємо, що партія «Батьківщина» у Верховній Раді України виступає за проведення дострокових парламентських виборів тільки після того, як будуть внесені зміни до Закону України «Про вибори народних депутатів України» та повернута пропорційна система виборів (http://ukr.lb.ua/news/2014/05/29/268195_klichko_prizval_provesti_vnechoerdnie.html).

Ю. Ключковський, народний депутат України попередніх скликань, також вважає безсумнівним те, що сьогодні в суспільстві існує серйозний політичний запит на переобрання складу Верховної Ради України. За словами політика, нинішній склад Верховної Ради України продемонстрував, що не можна настільки різко міняти депутатів. «В цій Верховній Раді України – $\frac{3}{4}$ людей, які вперше прийшли в парламент, і ми отримали парламент, який не вміє працювати, який не знає, що таке законодавчий процес. І тому в цьому складі парламенту особливо сильно, хоча це було і раніше, панувала політична доцільність замість права. Але в законодавчому органі цього бути не може. Більшість депутатів вже багато що зрозуміли. Вони загартувалися в тих протистояннях. Однак, тим не менше, я погоджуюсь з тим, що суспільний запит і, зрештою, вимоги Майдану про повне перезавантаження влади в країні потрібно виконувати. Однак дійсно є певні юридичні проблеми», – зазначає колишній народний депутат.

Щодо висловів політиків про те, що ніби сьогодні від нового Президента може бути створена нова конституційна більшість аж до 300 осіб, і про перспективи такої більшості, Ю. Ключковський упевнений, що така

більшість може бути сформована. «В мене враження, що учасники такої більшості значною мірою будуть шукати покровительство від Президента, а не бути йому опорою в здійсненні його достатньо складної політики, яка вкрай сьогодні потрібна Україні і багато заходів якої можуть бути достатньо непопулярними. ...Власне, наша практика політичних торгів: я вас буду підтримувати, але ви мені за те створить таке-то. Чесно кажучи, це повторення пройденого», – вважає він (http://eramedia.com.ua/article/202148-yuryi_klyuchkovskiyi_ukrana_ne_perejive_novo_revolyutc).

Між іншим, політтехнолог Т. Березовець розповів про створення нової депутатської групи в парламенті: «У стінах парламенту сьогодні триває політична корупція. І В. Янукович, і його найближче оточення – так звана “сім’я” – продовжують “мутити воду” і впливати на розстановку сил у парламенті. Є намагання створити так звану “русскую групу”», – каже політтехнолог.

Багато уваги, інтриг та обговорень викликала ймовірність створення депутатської групи з перебіжчиків-«регіоналів», яку намагаються зібрати у Верховній Раді України для, як вважають її опоненти, лобювання інтересів Росії.

Цю інформацію підтверджують самі «регіонали», зокрема народний депутат О. Волков: «Це дійсно так. Справа в тому, що останнім часом 21 депутат вийшов з фракції Партії регіонів. І вони утворюють між собою групу. Які у них плани, я не знаю, але там дуже великі гроші, я це чув».

Доларовим джерелом «прокремлівської групи» називають С. Курченка, який фактично є фінансовим розпорядником родини В. Януковича.

Політичний консультант Т. Березовець навіть назвав конкретні прізвища учасників нової сили в парламенті: «Центром цих людей є одіозний “регіонал” В. Грушевський. Крім В. Грушевського, до складу цієї групи входять такі відомі депутати, як О. Бондаренко, наприклад, В. Олійник, В. Лук’янов та ін. Мета цієї групи до кінця не зрозуміла, але, очевидно, що вона повинна, по-перше, відстоювати інтереси Російської Федерації, зокрема зривати будь-які законопроекти, які стосуються посилення антитерористичної операції. І, крім того, “сім’я” плекає надію, що ця “російська група” якимось міфічним чином підготує їх реабілітацію і повернення в Україну» (Укрінформ http://www.ukrinform.ua/ukr/news/u_radi_formuyut_chergovu_5_tu_kolonu_kremlya_zmi_1945511).

Щодо правового аспекту питання дострокового припинення повноважень Верховної Ради України, то думки політиків і правників різняться. Багато експертів вважає, що саме Верховна Рада України може стати епіцентром протистояння з новообраним Президентом, а юридичних причин для розпуску парламенту немає.

Політтехнолог Т. Березовець вважає, що в П. Порошенка немає підстав розпустити парламент, але він мусить їх шукати. «У новообраного Президента сьогодні немає юридичних підстав для розпуску парламенту. Але якщо він його не розпустить, то зробить фатальну помилку, яку свого часу

допустив В. Ющенко. І це згодом призвело до президентства В. Януковича», – зазначив Т. Березовець у коментарі кореспондентові Galnet. За його словами, єдина підстава для розпуску парламенту – це вихід з коаліції якоїсь із фракцій, що само по собі призведе до розпаду коаліції, без якої не може існувати парламент.

Крім того, Т. Березовець вважає, що депутати нині робитимуть усе, щоб переконати П. Порошенка не розпускати парламент. «Але тут головне, щоб він пам'ятав, що якщо він не піде на розпуск парламенту, то це відіб'ється на його рейтингу. Адже він зробив публічну обіцянку призначити дострокові парламентські вибори. Тому він зараз має шукати будь-які підстави розпустити парламент. І якщо він ухвалить таке рішення у червні, тоді вибори можуть бути призначені на вересень, не раніше», – переконаний Т. Березовець.

Зазначимо, шеф-редактор LB.ua С. Кошкіна заявила, що 150 нардепів уже сьогодні готові підписатися під запитом до Конституційного Суду України щодо того, скільки ж має пропрацювати нинішній парламент. При цьому наголошується, що народні депутати розраховують отримати відповідь, що термін їхніх повноважень закінчується у 2017 р. Через це про парламентські вибори можна буде на певний час забути (<http://galnet.org/news/149136-berezovets-u-poroshenka-nemaje-pidstav-rozpuskaty-parlament-ale-vin-musyt-jih-shukaty>).

Заступник Голови Верховної Ради України Р. Кошулинський назвав «торговельною» позицію народних депутатів, які сьогодні розмірковують над тим, чи писати їм заяву про вихід з коаліції. «Після розпаду коаліції згідно зі ст. 90 Конституції України у Президента з'являється право розпустити парламент і призначити позачергові вибори. Тоді виникає питання: за яким виборчим законом тоді йти на вибори і як жителі Донецької, Луганської областей та Криму будуть обирати своїх мажоритарних депутатів? Якщо ми щирі, то ми повинні спочатку максимально швидко завершити військові дії на Сході України, запропонувати суспільству нове виборче законодавство, а вже тоді йти на вибори», – зазначив «свободівець» (<http://intvua.com/accents/94280-dva-zavdannya-yak-vlada-povinna-vikonati-pered-rozpuskom-parlamentu-vdeo.html>).

У фракції УДАР нарахували з півдесятка юридичних причин для розпуску парламенту. «У 2012 р., коли ми обирали цей парламент, волевиявлення громадян було викривлене – по партійним спискам опозиційні партії набрали більше голосів, але була створена пропрезидентська більшість. Саме цей склад парламенту законами 16 січня поставив країну на межу громадянської війни, – зауважив народний депутат України П. Різаненко. – Та головна законна підстава – це відсутність коаліції».

Члени Партії регіонів України, в основному, прогнозовано не підтримують ідеї дострокових парламентських виборів. «Нова широка коаліція вже скоро буде сформована, – переконує член Партії регіонів

Г. Герман. – А перевибори нашкодять самому Президентові. У Раді об'єднуються люди різних течій, є чимало тих, хто готові об'єднатись навколо нового Президента. Є можливість утворити пропрезидентську коаліцію. А перевибори у вересні 2014 р. спричинять конфлікт. Чи потрібен він новому Президентові? Ні. І якби ми витримали якісь півроку, з'явилися би нові міхи, в які можна було б налити нове вино».

Між тим Партія регіонів готова «спробувати щастя» на нових виборах з новим лідером в особі Р. Ахметова та після того, як разом з новим Президентом наведе порядок на Сході України. «Партії регіонів є сенс іти на ці вибори лише якщо вона допоможе Президентові швидко навести порядок на Донбасі, інакше я такого сенсу не бачу, – заявила А. Герман. – Іншого лідера, крім Рената Леонідовича, який міг би це зробити, я не бачу».

У фракції «Свобода» депутати готові підтримати будь-які ініціативи нового Президента, навіть виявляють готовність до переговорів з Росією, але тільки після завершення антитерористичної операції, яку національні війська проводять на Сході України (<http://svoboda.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1516616>).

Л. Ємець, народний депутат України, фракція «Батьківщина», теж належить до прихильників дострокового припинення повноважень Верховної Ради України. Так, він наголошує: «Треба розуміти, що цей парламент має бути розпущений в будь-якому випадку, тому депутати мають зібратися силами, зібратися розумом, поміняти законодавство для того, щоб забезпечити спокій в державі, і тоді спільно піти на перевибори і показати, що українська влада реально оновилася».

«Треба розуміти, що самі по собі перевибори мало що змінять, якщо ми збережемо чинну виборчу систему – змішану. Тому треба змінити закон про вибори народних депутатів, щоб вибори відбувалися за системою відкритих регіональних списків», – вважає О. Черненко. Він також зазначив, що вже є ряд зареєстрованих законопроектів: «Пропозиції є, і вигадувати нічого не треба. Потрібна лише політична воля більшості в парламенті для їх прийняття»

(http://ua.golos.ua/politika/14_06_06_70__grajdan_trebuyut_parlamentskih_perev_yiborov_v_etom_godu__chernenko).

П. Розенко, народний депутат України, фракція УДАР, говорить про фактично небажання парламентарів переобирати склад Верховної Ради України: «Деякі фракції публічно розповідають, що перевибори потрібні, але ставлять такі передумови, що виконати їх важко. Або давайте виборчий закон змінимо, а потім – вибори, або змінити Конституцію України. Але, очевидно, що поки не буде призначена дата виборів, ніякий виборчий закон в цій Раді проголосовано не буде, тобто штучно процес перевиборів відкладається» (<http://podrobnosti.ua/podrobnosti/2014/06/04/979015.html>).

Народний депутат України Ю. Дерев'янка вважає, що нинішня Верховна Рада України є недієздатною і вона потребує оновлення та повної люстрації. Це має бути здійснено в спосіб перевиборів. «Маємо нового Президента і маємо тепер обрати новий парламент, нові органи місцевого

самоврядування. Верховна Рада України сьогодні не відповідає очікуванням громадян, і те, що сьогодні вона демонструє фактичну недієздатність змінювати країну системно, зайвий раз підтверджує, що потрібні перевибори.

Сьогодні в парламенті більшість складається з колишніх опозиційних депутатів (170 осіб) і приблизно 80 (дві групи по 40) – колишні члени фракції Партії регіонів, які нині абсолютно не зацікавлені в тому, щоб ухвалювати ті закони, які руйнують схеми В. Януковича... Зрозуміло, що ці люди не хочуть самі собі спилувати гілку, на якій комфортно сидять... З іншого боку, нові посадовці, на превеликий жаль, стали на ті посади, під які були побудовані всі корупційні схеми в кожному відомстві, і спокуси не спішити їх ламати дуже великі. Звичайно, публічно про такі речі ніхто не говоритиме. Ні відсутність Президента, ні військові дії не можуть бути причиною затягування змін. Потрібно приймати чіткі закони, усі мають голосувати. Але ми маємо формальну більшість, яка мала б негайно ухвалювати ці закони, але, по факту, поки що цього не стається. До парламенту мають потрапити нові люди, наступне покоління політиків, які за зовсім іншими принципами досягли своєї внутрішньої зрілості й готовності йти в політику. Таких людей є дуже багато. Майдан, фактично, їх каталізував і виявив. Я був би дуже задоволений, якщо б ці люди, власне, були в парламенті й могли не тільки, як сьогодні, поза парламентом створювати порядки денні для уряду, займатися люстрацією, а щоб ці рішучі люди були в парламенті», – зазначив Ю. Дерев'янка.

На думку Ю. Дерев'янка, перед наступними парламентськими виборами потрібно зробити дві речі. По-перше, змінити виборче законодавство. По-друге, ухвалити закон про прозорість фінансування політичних партій.

«Чому важливо перше? Зараз точаться дискусії про те, що Україна може повернутися до пропорційної системи виборів із закритими списками. У цьому зацікавлені усі керівники політичних сил. Але таку систему виборів не підтримує не тільки суспільство, а й не підтримують усі депутати-мажоритарники.

Найкращою моделлю, на мій погляд, має бути виборча система за відкритими партійними списками, коли люди голосують безпосередньо за людину, яка є членом тієї чи іншої партії. У такому випадку виборці голосують не за партійний бренд, а за людину, яка є носієм партійних цінностей. Тобто кількісний вимір підтримки окремої людини через голоси виборців, власне, і формує партійний список. Ось я за таку модель змін до законодавства. Щоб у парламент пройшли нові політичні сили, варто знизити прохідний бар'єр, аби до влади змогли пройти нові політичні сили. Таким чином ми зробимо можливими соціальні ліфти, які працюють у здоровому суспільстві.

Другий закон, який стосується прозорості фінансування політичних партій, є надважливим, щоб усі виборці чітко розуміли, хто замовляє музику, хто є реальними спонсорами чи замовниками музики для кожної партії. Тоді це буде максимально свідомий вибір. Бо коли починається кампанія, то йде

боротьба технологій і меседжів, але ніхто не дивиться в глибину питання», – зазначає Ю. Дерев'янку.

Зазначаючи щодо напрацьованих уже змін до Конституції України тимчасовою комісією Верховної Ради України, до складу якої входить і Ю. Дерев'янку, політик зауважує: «Зараз ми повернулися до Конституції 2004 р. І мета створення комісії полягала в тому, щоб напрацювати проект змін у Конституцію за трьома напрямками». Одним з таких напрямів депутат називає завдання щодо підготовки змін, які б збалансували владу між Президентом, парламентом та урядом. «Це найбільш дискусійна тема. І тут різні точки зору. Це те, де дуже мало шансів досягнути компромісу. Є природне бажання Президента і тих політичних сил, які його підтримують, не віддавати владу від себе, і є природне бажання тих, хто не є частиною президентської команди, перетягнути цю владу на парламент чи уряд.

Увесь цей процес підготовки змін до Конституції поки що ні до чого не привів. Два із трьох наших питань є дуже складними, де нема спільного бачення.

Якщо дивитися на нинішню ситуацію, то, думаю, нинішній склад парламенту не зможе внести зміни до Конституції. Навіть недоцільно починати цей процес. Чому? Тому що Конституція змінюється у дві сесії одним і тим самим складом парламенту. Тому цей парламент недоцільно зберігати тільки для того, щоб він вніс зміни в Конституцію.

Результатом фактично двох місяців роботи стала таблиця пропозицій, яку спрямували до Венеціанської комісії для відповідних оцінок.

Точки зору політичних сил різні, і знайти спільну позицію не є реальним при сьогоднішньому складі парламенту» (<http://firtka.if.ua/?action=show&id=53392>).

Науковий консультант з правових питань Центру ім. О. Разумкова В. Мусіяка в коментарі «Укрінформу» розповів про те, яка виборча система може бути застосована під час імовірних дострокових парламентських виборів. Так, за його словами, наступні чергові чи дострокові вибори Верховної Ради України будуть проведені на підставі того закону, який діятиме на момент проведення виборів. Це може бути й чинний закон, і закон стосовно обрання народних депутатів за пропорційною системою з регіональними відкритими списками.

В. Мусіяка вважає, що Верховна Рада України має всі можливості внести зміни до відповідного закону навіть у тому випадку, якщо буде ухвалено рішення про дострокове припинення її повноважень: поки не відбудеться перше засідання новообраного парламенту, усі повноваження залишаються в «старого» (http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4821).

Цікавими є думки політиків й щодо того, чи можна в нинішніх умовах законно переобрати парламент. Так, народний депутат України попередніх скликань Ю. Ключковський бачить ситуацію таким чином: «Сьгодні в Україні немає підстав для перевиборів парламенту. Немає тих підстав, які передбачені Конституцією України. Я говорю про суто юридичну сторону, не

про політичну. Ми чули пропозиції з боку достатньо авторитетних українських політиків, зокрема першого Президента України, що Верховна Рада України повинна прийняти рішення про саморозпуск. Таке рішення може бути прийняте як політичне рішення. Однак такий спосіб розпуску Верховної Ради України Конституцією України не передбачений. Не треба шукати неконституційних способів виходу з кризи. Тому мені здається, що політична воля еліти української повинна бути спрямована на те, щоб створити конституційні передумови для того, щоб відбулися вибори. ...Такою умовою може бути, наприклад, нездатність Верховної Ради протягом 30 днів відкрити пленарне засідання. Тридцять днів не збираються, і є підстави.

Друга підстава – розпад коаліції. Ця підстава чисто політична. Хоча вона достатньо неприємна, вона критикується, але, тим не менше, юридично вона існує. Розпад коаліції, якщо протягом тривалого часу не може бути створена нова коаліція, створює для Президента передумови для розпуску Верховної Ради України і призначення позачергових виборів. Тобто ці умови можуть бути створені. ...Треба домовитися. Треба їх організувати. А ті, хто будуть проти, що з ними робити? Тут є ще один елемент. За якою системою має бути новий склад Верховної Ради України?

...В перехідних положеннях закону України № 2222, яким внесено зміни до Конституції України 2004 р., передбачалося, що вибори 2006 р. відбудуться за пропорційною системою. Більше нічого Конституція України про виборчу систему не говорить. Це є перший критерій.

Другий критерій. Ми вже переконалися, що одномандатні округи надзвичайно корупціогенні і підкуп виборців в одномандатних округах шалений, зрештою ми це знову побачили зараз на виборах місцевих, де те саме відбувалося в одномандатних округах. Навіть в Києві, де, здавалось би, атмосфера Майдану все ще присутня, тим не менше, підкуп виборців працював. Тому чи потрібна нам така виборча система, яка стимулює підкуп виборців?

Третє. Чи ми хочемо мати в парламенті велику групу депутатів, які є політично незалежними, які є самостійними гравцями? Як правило, це дуже багаті люди, які змогли профінансувати самостійно свою виборчу кампанію і які схильні до підтримки сильного лідера на підставах кон'юнктурних домовленостей. Чи потрібно це сьогодні Україні?

Свого часу протягом 2009–2011 рр. у суспільстві склалася майже однастайна думка: нам потрібна пропорційна виборча система з відкритими списками. Це і є відповідь на питання. Це дозволяє нам обійтися без мажоритарних округів, це означає забезпечити обрання 450 депутатів. Це дозволяє уникнути корупції в малих округах. Це дозволяє мати склад парламенту політично обумовлений. ...Регіональні округи і відкриті списки означають, що не буде диктату партійних вождів. Тому що виборці будуть мати можливість вплинути на те, хто від партії проходить до парламенту. Це означає, що буде більше політично вільний парламент, водночас зв'язаний партійними зобов'язаннями.

...Треба подолати спадщину режиму В. Януковича і відмовитися від змішаної системи, яку жорстко критикують в усьому світі і яка має масу недоліків і основні політичні недоліки якої я назвав» (http://eramedia.com.ua/article/202148-yuryi_klyuchkovskiyi_ukrana_ne_perejive_novo_revolyutc).

Завершуючи, нагадаємо, що процедура дострокового припинення повноважень парламенту або розпуску парламенту є однією з важливих процесуальних гарантій представницької демократії, діяльності парламенту як органу законодавчої влади, соціальне призначення якого – насамперед приймати закони від імені народу, тим самим захищати та охороняти його інтереси та забезпечувати потреби громадян. І в цьому аспекті важливим є відповідне процесуально-правове забезпечення зазначеної процедури.

У конституційній практиці країн світу в більшості випадків застосовано підхід визначення умов дострокового припинення повноважень, які є ознакою матеріальної процедури.

На фоні зміненої до якісно нового рівня свідомості українських громадян, загартованих подіями на Майдані та подіями після Майдану весни – літа 2014 р., діючий нині парламент виглядає в очах суспільства як історичний анахронізм. Тому політики мають знайти в собі волю та мужність штучно створити правові умови для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України на законних підставах, тим паче, як впливає з нашого огляду, це цілком можливо.

Разом з тим, як зазначає Ю. Ключковський, ініціатива перевиборів до парламенту сама по собі загострить відносини у Верховній Раді України. Значна частина депутатів боротиметься за власне існування в парламенті, розуміючи, що в них є високий ризик не бути обраними. І саме тому треба це робити. «Те, що відбулося після нашої революції 2013–2014 рр., – каже Ю. Ключковський, – повинне нарешті привчати політичну еліту, яка дуже часто співпадає з бізнесом, тому, що, по-перше, ці речі треба розмежовувати і всерйоз не можна розвивати економіку, базуючись на дерібані бюджету.

Друга обставина – втрата місця у владі не повинна бути жодною трагедією для людини, яка має бізнес, яка може займатися бізнесом. Зрештою, навіть для людини, яка бізнесом не займається. Людина професійна завжди знайде собі місце в житті і безробітною не залишиться» (http://eramedia.com.ua/article/202148yuryi_klyuchkovskiyi_ukrana_ne_perejive_novo_revolyutc).

Е. Симоненко, науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. полит. наук

Вопрос люстрации в Украине в оценках активистов и экспертов

Люстрация (от лат. Lustratio – очищение посредством жертвоприношений) – механизм очищения власти через запрет чиновникам,

которые себя скомпрометировали, занимать государственные должности пожизненно или на определенный срок.

Люстрацию проводили в странах Восточной Европы в конце 1980-х – начале 1990-х годов, которые ранее принадлежали к соцлагерю. Там люстрация коснулась чиновников, которые сотрудничали с коммунистическим режимом. В свое время люстрацию провели в Чехии, Польше, Литве, Латвии, Эстонии, Грузии, Румынии, Венгрии и Германии.

Люстрация является и одним из главных требований Майдана. 24 февраля Верховная Рада зарегистрировала проект постановления о проведении люстрации в Украине, авторы которого – группа народных депутатов от ВО «Свобода».

Надо сказать, что вопрос люстрации в Верховной Раде поднимался и ранее: после оранжевой революции соответствующий законопроект вносил нардеп, диссидент Л. Лукьяненко, в 2005 г. – О. Тягныбок, в 2012 г. – народные депутаты А. Давиденко, Я. Джоджик и И. Заец.

27 февраля 2014 г. совет ВО «Майдан» принял решение о создании Люстрационного комитета, который возглавил активист и журналист Е. Соболев.

В то же время активисты Майдана также сформулировали критерии отбора членов в правительство народного доверия, создать которое поручил тогдашний и. о. Президента Украины А. Турчинов.

Озвучены были и требования к потенциальному члену правительства:

- не должен входить в список 100 богатейших людей Украины;
- не должен занимать руководящую должность в исполнительной власти с начала 2010 г.;
- не должен быть работником Администрации Президента с начала 2010 г.;
- должен иметь опыт работы в государственных структурах не менее семи лет, за исключением МВД, СБУ, Минобороны;
- должен иметь опыт работы на руководящих должностях минимум пять лет;
- не должен быть причастен к нарушениям прав человека и коррупционной деятельности.

«Мы требуем не просто правительство, а правительство народного доверия. Такое правительство должно быть сформировано из признанных профессионалов, с незапятнанной репутацией, а не партийных функционеров», – сказано в заявлении активистов Евромайдана.

С тех пор прошло уже немало времени, но очистка системы госуправления «от коррупционеров, предателей и бывших агентов КГБ» ещё не начиналась, констатируют в Люстрационном комитете. К тому же Люстрационный комитет до сих пор остается только в статусе общественной организации, а его активисты работают исключительно на энтузиазме, хотя после Майдана политики обязались предоставить ему государственный спецстатус для проведения полномасштабной люстрации. «Новые топ-чиновники не захотели сломать систему коррупции, а захотели возглавить ее.

Мы выгнали В. Януковича, но его система осталась и продолжает работать, но с новыми руководителями», – констатирует председатель Люстрационного комитета Е. Соболев.

Именно Е. Соболева рада Майдана уполномочила провести люстрацию после падения режима В. Януковича. Для этого общественные активисты разработали уже четыре законопроекта о люстрации, чтобы можно было на законных основаниях проводить очистку госсистемы. Но ни один из них депутаты пока не рассматривали.

Председатель Люстрационного комитета признает, что идею проведения люстрации в Верховной Раде поддерживают лишь единичные депутаты и нет ни одной политической силы, которая готова голосовать за разработанные общественными активистами законопроекты.

Это констатирует и Е. Захаров, председатель правления Украинского Хельсинского союза по правам человека. Эта организация также предложила собственный законопроект о люстрации для депутатов Верховной Рады. «Парламент не хочет принимать закон о люстрации из-за того, что часть депутатов покинет Верховную Раду после этой люстрации. А кто хочет выгонять себя!?» – говорит Е. Захаров (<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/06/13/7028877>).

Правозащитник отмечает, что люстрация невыгодна нынешним украинским политикам, поскольку критерии очистки властной верхушки и низших чиновников касаются еще и исторического прошлого.

Активисты предлагают не допускать к государственным должностям бывших коммунистов, КГБистов и коррупционеров, сотрудников тех правоохранительных органов, которые выслеживали и арестовывали активистов, нарушали права людей на мирные собрания во время Евромайдана.

Люстрационный комитет в своем законопроекте выступает за еще более тщательную люстрацию, начиная с руководителей госорганов, которые во время революции не ушли с должностей, тех, кто поддерживал аннексию Крыма и нарушение территориальной целостности Украины, и тех, кто «не может объяснить источники своих доходов и доходов своей семьи», и заканчивая бывшими руководителями комсомольских и компартийных организаций в Советском Союзе.

Но кое-что Люстрационному комитету все-таки удалось сделать даже без официальных полномочий. В частности, за 100 дней с небольшим Люстрационный комитет показал, что эти люди хорошо организованы и полны энтузиазма и стремления навести порядок во властных органах страны. Е. Соболеву и активистам комитета удалось достигнуть следующих результатов:

- была создана база жалоб, в которую заносятся все иски и сообщения от людей о коррупции или нарушении закона со стороны чиновников любого уровня;

- на самые серьезные нарушения Люстрационный комитет реагирует незамедлительно и заставляет виновных чиновников подавать заявление об

увольнении, параллельно с этим активисты комитета собирают доказательную базу по этому делу, чтобы потом провести официальное расследование и привлечь нарушителя к криминальной ответственности;

– было выбрано пять человек, которым поручили разобраться со всеми случаями принятия незаконных решений со стороны судов и других органов власти во время Майдана;

– создана инфраструктурная база и широкая сеть активистов во всех регионах Украины, которые отслеживают жалобы и реагируют на резонансные случаи.

13 июня активисты Люстрационного комитета пришли под Администрацию Президента и предоставили П. Порошенко разработанный проект закона «Об очищении власти», потребовав от гаранта ознакомиться с ним, подписать и настоять на том, чтобы депутаты Верховной Рады приняли его до окончания летней сессии. Для закрепления эффекта активисты выложили из ярко-оранжевого кирпича слово «Люстрация!» вокруг клумбы, на которую выходят окна кабинета Президента Украины. Под аккомпанемент колокола и аплодисменты присутствующих люстрационный законопроект передали работнику АП. В документе предусматривается проверка всех судей, правоохранителей, сотрудников СБУ и других работников государственных органов, начиная с самого Президента Украины, на детекторе лжи.

«В ходе этой проверки мы должны выяснить, не были ли эти люди на руководящих должностях в Коммунистической партии Советского Союза, комсомола, не были ли эти люди в КГБ, включая школы КГБ, не были ли эти люди на руководящих должностях во время Майдана, когда их Президент стрелял в людей, а они даже не написали заявления об увольнении, не были ли эти люди замечены в поддержке словами или действиями оккупации Крыма, терроризма в Донбассе, любых посягательств на территориальную целостность Украины, и, наконец, могут ли эти люди объяснить происхождение имущества своего и членов своих семей», – заявил председатель Люстрационного комитета Е. Соболев (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/pod-oknam-poroshenko-sozhgli-lyustru-528462.html>).

Кроме того, 15 июня на майдане Незалежности прошло третье общественное вече с требованием люстрации всем чиновникам. «Правительство, утвержденное в феврале 2014 г., здесь, на сцене Майдана, сказало, что придут на Майдан и отчитаются о своей работе после 100 дней работы. Но они уже не слышат Майдана, они уже сюда не идут. Позор такой власти! Через Майдан люстрация, всем чиновникам! Инициативу по этому вопросу должен принять Президент П. Порошенко, которому мы доверили страну», – отметил один из спикеров в ходе вече.

Также в ходе выступлений со сцены участники вече отметили, что «нет связи с мэром», вместе с тем «есть вопросы к новой власти», сообщает медиа-центр Майдана.

Как отметил представитель общественного совета Майдана

А. Остапенко, Майдан обратится к мэру В. Кличко. «Приглашаем его, чтобы он рассказал о планах. Майдан напоминает, что Кличко отвечает за каждого депутата. Мы требуем люстрации в Киевсовете», – отметил он.

В данной связи следует заметить, что аналитики отмечают «печальную тенденцию» – команды нового Президента и нового киевского мэра на 60–70 % состоят из представителей прошлых властных времен. Например, в команде В. Кличко замечено немало людей из круга бывшего одиозного мэра Л. Черновецкого, а также представителей власти времен премьерства В. Януковича (http://novostimira.com/novosti_mira_112844.html).

Со своей стороны представитель Люстрационного комитета Майдана С. Бойко заявил: «Верховная Рада ничего не сделала, закон о люстрации лежит в ВР, и Рада планирует “протащить” второй закон, который не обсуждался общественностью».

Участников вече также призвали «не ждать от власти, самим брать контроль выполнения решений власти в свои руки» (<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/06/15/7029092>).

В свою очередь, 16 июня, возле памятника Т. Шевченко харьковский Евромайдан собрал свое народное вече, чтобы тоже требовать полной люстрации власти. По словам одного из организаторов акции В. Чистилина, «евромайдановцы» собрались, чтобы напомнить Президенту П. Порошенко, что «коррупция и подковерные назначения на высокие посты без учета мнения общественности, в конечном счете, приводят к массовым протестам».

Как отмечают харьковские политологи, одним из основных требований Майдана после свержения режима В. Януковича была люстрация органов государственной власти, но на сегодня об этом требовании новые власти предпочитают не вспоминать. «Ответ, скорее всего, лежит в рационально-прагматической плоскости. Люстрация является достаточно сложным политико-правовым инструментом устранения неприемлемых субъектов из институтов государственной власти. Как правило, основная сложность – в определении перечня лиц, в отношении которых должна распространяться люстрация и временных сроков ее действия. Люстрация должна быть прицельно-точечной, не должна превращаться в репрессии и кампанийщину по устранению неудобных или для установления нового авторитарного правления», – считает политолог общественного движения «Альянс Республика» А. Крысенко.

По его словам, ситуация в Украине отличается от той, которая была в постсоциалистических странах 1990-х годов, поэтому применение люстрации не совсем корректно. Кроме того, отдельной проблемой является массовость должностных преступлений, особенно в правоохранительных институтах (МВД, прокуратура, СБУ, суды). «Но, опять же, в сложившейся сегодня ситуации даже такие правоохранительные органы лучше их полного отсутствия. Необходимо в кратчайшие сроки провести полную переаттестацию всех сотрудников, возможно с помощью детекторов лжи, и перегрузить систему через кардинальное ее обновление людьми, не имевшими опыта работы в ней при прежней власти», – отметил А. Крысенко.

По словам депутата Харьковского горсовета Е. Шаповала, люстрация должна рассматриваться только в комплексе с другими радикальными реформами. «Отдельно люстрация без изменения системы государственного управления, правоохранительных органов или судебной системы обречена. Грузия – яркий пример эффективного комплексного подхода реформирования в правоохранительной сфере. Четкие критерии люстрации, высочайший моральный авторитет некоего независимого люстрационного органа обязательны! То, что происходит в системе государственной власти региона, ...это не люстрация, это просто смена лиц, часто людьми, которые не отличаются современными подходами в управлении и прогрессивными профессиональными навыками», – отметил Е. Шаповал (<http://dozor.kharkov.ua/news/politics/1150741.html>).

Таким образом, эксперты сходятся во мнении, что провести полноценную люстрацию, как это было в странах Центральной Европы, в нынешней Украине будет довольно проблематично.

По мнению же общественной активистки Б. Бабич, большинству украинских политиков просто невыгодно принятие закона о люстрации, потому что это заденет интересы народных депутатов. По ее мнению, закон о люстрации не позволит тем чиновникам и политикам, которые 10 лет были у власти, и дальше пользоваться своими полномочиями. «Если “протянуть” этот законопроект, то, по сути, депутаты режут ветку, на которой сидят», – сказала Б. Бабич.

Она отметила, что большинство из действующих политиков не является новыми лицами и уже были у власти. «По сути, это не дало бы им возможности баллотироваться, поэтому понятно, что лучше перенести (принятие закона о люстрации. – Авт.)», – добавила она (http://provokacia.net/uncategory/14_05_16_ukrainskim_politikam_ne_vyigodno_prinyatie_zakona_o_lyustratsii_ekspert).

О том, что люстрацию нужно как можно быстрее провести, убеждены, в частности, эксперты круглого стола «Восток+Запад», который традиционно проводят ТСН и агентство УНИАН. Кроме того, участники круглого стола отметили, что люстрация должна проводиться как можно быстрее и с участием общественности, а новые фамилии во власти должны быть не только честными, но и элементарно профессиональными. «Люстрация должна проводиться так, чтобы общество в нее верило, чтобы общество верило, что это действительно люстрация, потому что нечестная люстрация – это та же самая коррупция, те же злоупотребления», – считают эксперты (<http://tsn.ua/ukrayina/lozinskogo-ne-vipustili-b-iz-v-yaznici-yakbi-v-ukrayini-vchasno-rozpochalasya-lyustraciya-eksperti-354316.html>).

Народный депутат третьего-шестого созывов Верховной Рады, представитель Президента в Верховной Раде (2005–2006 гг.) Ю. Ключковский заявил, что люстрацию необходимо проводить сегодня в кратчайшие сроки, иначе, через какое-то время, она может стать невозможной. Он напомнил, что, как правило, люстрация проводится на сломе старого и резкого перехода к чему-то новому в государстве. Учитывая,

что в современной Украине цель люстрации – избавиться от людей, формировавших преступный авторитарный режим В. Януковича, затягивать с этим не стоит. Иначе часть этих людей ассимилируются с новой властью, и провести модернизацию уже не представится возможным.

Впрочем, в некоторых случаях, по мнению Ю. Ключковского, не нужна и процедура люстрации. «Нужен ли специальный закон о люстрации, чтобы изменить спецслужбы? Нет. Если сотрудник спецслужб работает на другое государство – это государственная измена, его нужно не увольнять с работы, а судить», – напомнил экс-депутат.

В свою очередь народный депутат от ВО «Свобода», автор одного из люстрационных законопроектов А. Ильенко считает, что закон все же необходимо принять. Он также уточнил, что «законопроектов о люстрации было подано несколько. Но, к примеру, наш ставили на внесение в повестку дня Верховной Рады. И это поддержали где-то 170 депутатов. То есть только 170 человек хотели обсудить этот вопрос в парламенте».

По словам А. Ильенко, тот факт, что соответствующие законопроекты даже не попадают в повестку дня парламента, свидетельствует о том, что большинству депутатов это не выгодно, поскольку, видимо, «в этом есть личный интерес». В этой связи, по его мнению, нынешний созыв Верховной Рады рассмотрит законопроекты о люстрации разве что под давлением еще одного Майдана. «Никаких иллюзий нет. В этом парламенте принять закон о люстрации, наверное, теоретически можно, но это под давлением какого-то еще одного Майдана. В других случаях я не вижу сегодня такой возможности», – сказал депутат.

Кроме того, парламентарий обратил внимание, что «люстрацией сегодня называют все, что угодно, и, к сожалению, тема постепенно начинает заговариваться». В результате, по его словам, можно будет оказаться в ситуации, когда «очень скоро нам просто объявят: “Ребята, забудьте вообще, какая люстрация? Нам нужно страну спасать, объединяться”».

Тем не менее, А. Ильенко считает, что именно проведение люстрации по всей стране может ее объединить. «За это будут выступать и на Востоке, и на Западе. Мы должны объединяться, но не с предателями и подлецами», – сказал он и добавил, что люстрация как раз выявит этих подлецов и предателей, что и «станет процессом очищения».

В свою очередь председатель Люстрационного комитета Е. Соболев также считает, что закон о люстрации Украине нужен и проведение очищения займет немало времени. По его словам, Украине, в первую очередь, следует частично использовать опыт Польши, Чехии и Грузии. «Опыт Польши для нас интересен в вопросе образования центрального антикоррупционного бюро. Его создали как новый орган, и он оказался весьма эффективным», – напомнил он.

Чехи и грузины, по словам Е. Соболева, также пошли путем создания органов власти заново. «Чехи сделали это со своей спецслужбой, грузины – с милицией. У них получилось. И по результатам видно, что это эффективно. Но для этого нужна была политическая воля», – сказал он и добавил, что

люстрация – это не только увольнение большого количества людей из тех или иных структур, это построение государства заново. «Я только что встречался с сотрудником СБУ, который рассказывал мне, что украинская спецслужба дальше работает на Россию... Пока у нас заново не будет создана украинская спецслужба, мы не победим в Донбассе. Более того, болезнь может распространиться на Киев и на другие области, потому что все эти агенты, которые часто называются “нашими генералами СБУ, нашими агентами спецслужбы”, дальше действуют на территории всей Украины», – сказал Е. Соболев.

Для очищения органов государственной власти Люстрационный комитет предлагает два подхода. Во-первых, переаттестацию сотрудников судов и правоохранительных органов, с привлечением к этому общественности. Поскольку именно небезразличные граждане знают обо всех злодеяниях нерадивых чиновников, правоохранителей, силовиков на местах.

Во-вторых, ограничение доступа к государственной службе людей, которые занимали руководящие должности в комсомольских и компартийных органах Советского Союза, людей, которые сотрудничали с КГБ. Предлагается также менять структуру СБУ, изменить кадровый состав и повысить заработные платы.

Также глава Люстрационного комитета обвинил СБУ и ГПУ в пренебрежении к открытому конкурсу по кадровым назначениям. Он напомнил, что на призывы о конкурсе откликнулся Минюст, в то время как в МВД после первых результатов началось затягивание процесса. «В девяти областях конкурс состоялся, в шести – подали заявки, а еще в 10 регионах, в том числе и на Донбассе, конкурсы просто не были объявлены, – рассказал Е. Соболев. – С СБУ и ГПУ у нас не было ни одного контакта. Они сделают вид, что это их не касается» (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/v-sbu-i-gpu-delayut-vid-chto-lyustraciya-ih-ne-kasaetsya-sobolev-527853.html>).

В то же время президент аналитического центра «Политика», бывший заместитель главы Секретариата Президента Украины, представитель Президента в Верховной Раде (2009–2010 гг.) И. Попов считает, что сегодня не стоит бороться с комсомольцами и коммунистами, так как «это было актуально в 1991 г.». По его словам, если действительно запретить всем, кто последние четыре года был у власти, занимать руководящие должности, как говорится в законопроекте о люстрации, то «это развалит госаппарат». «Не все они занимались коррупцией... Риск люстрации – избирательный подход, когда будет объявлено, что это люстрация, а на самом деле это будет войной между кланами, война за должности. А второй риск – то, что будут назначать некомпетентных людей, которые не смогут справиться со своей работой. Тогда на ключевую публичную должность назначают некомпетентного человека, вроде где-то по квотам или его кто-то рекомендовал, а он оставляет коррупционеров, работавших ранее, или по квотам назначают непубличных заместителей, которые сидят на всех потоках», – отметил эксперт.

В этой связи, по его мнению, в борьбе с коррупционерами, вина которых пока не доказана, важно участие общественности. «Общественность должна

быть тем звеном, которое стоит между фактом вынесения кандидатуры на ту или иную должность и указом, назначающим ее на должность», – сказал он.

В целом, большинство высказывавшихся на тему люстрации разделяют мнение, что процесс люстрации должен быть довольно быстрым и проводиться при непосредственном участии гражданского общества. Только это позволит очистить государственный организм от метастаз коррупции, а украинцам поверить, что люстрация прошла не по «квотному принципу», а честно.

Кроме того, экс-министр внутренних дел Ю. Луценко считает, что для реального реформирования и очищения от коррупции правоохранительной системы нужна не только люстрация, но и новые методы подбора кадров: «Необходимо полное переливание крови».

Для этого, по мнению Ю. Луценко, после проведения люстрации сотрудников Генпрокуратуры, МВД и судов правительство Украины должно распустить эти структуры и тут же создать кадровые комиссии для набора нового персонала. «Мой рецепт прост: ликвидация МВД, ГПУ и судов указом Президента, новое законодательство европейского образца и набор нового персонала через детектор лжи, с последующим контролем деклараций о доходах и расходах этих работников и членов их семей. Только кадровые перестановки в этих структурах мало что дадут. Только после полного “переливания крови” мы получим совершенно новое качество национальной и местной полиции. Подчеркиваю, национальной и местной», – заявил политик.

Также уже три месяца не сходит со страниц изданий и тема люстрации судей, однако за это время данный процесс так и не сдвинулся с мертвой точки. В частности, 8 апреля Верховная Рада приняла так называемый «закон о люстрации судей», который носит название «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине». Но до сих пор не сформирована специальная временная комиссия, состоящая из 15 человек. В нее на сегодня назначено только девять человек. В то же время данный закон решает только очень узкий пласт проблем. Люстрации подвергнутся только судьи общей юрисдикции, которые с 21 ноября принимали решение о запрете митингов и собраний, избирали меру пресечения для участников этих митингов в виде содержания под стражей и наложения на них админштрафов.

Но недоверие к судебной системе не ограничивается исключительно данными событиями. Просто они лежат на поверхности и вызвали наибольший резонанс в обществе. Невозможность законно защитить свои интересы в судебных органах всех юрисдикций – общей, административной и хозяйственной – существует давно. Значит, можно сделать вывод, что резонансный Закон «О восстановлении доверия к судебной власти Украины», ошибочно называемый законом о люстрации, на самом деле не является таковым. Он содержит лишь несколько элементов, которые можно назвать люстрационными.

Народный депутат В. Швец считает, что данный Закон себя не оправдал. «Это была иллюзия люстрации. Предложенный механизм очищения

судебной системы обосновывался на недостаточном опыте людей, которые его предлагали, в судебной деятельности и политической. Это и побуждало нас к такому неправильному решению», – объяснил В. Шве́ц. По его мнению, надо принять другую концепцию укрепления доверия к судебной власти. «Думаю, та концепция, которая была избрана, в некоторых вещах имела умышленный характер. Те люди, которые присвоили себе полномочия проводить люстрацию, имели возможность совершать определенные коррупционные поступки. Понимаете, какая-то группа людей определяла, кто из людей попадает под люстрацию, а кто нет. Это тоже серьезный негатив», – убежден нардеп. Следовательно, считает политик, судебная система опять нуждается в реформировании (<http://lenta-ua.net/novosti/politika/61014-a-voz-i-nyne-tam-lyustraciya-sudey-s-elementami-korrupcii.html>).

Со своей стороны народный депутат Украины от фракции «Свобода» И. Мирошниченко заявил, что люстрация должна начаться с сессионного зала парламента, а те, кто прибегает сейчас к популизму, должны сделать реальный шаг и подписаться под документами, которые предусматривают самороспуск Верховной Рады и назначение даты выборов на основе новой пропорциональной системы с открытыми списками.

Заметим, более 60 % украинцев позитивно относятся к проведению люстрации, согласно результатам соцопроса, проведенного с 1 по 6 марта 2014 г. 58 % из числа тех, кто поддерживает люстрацию, считают, что под нее должны попасть только те, чья вина будет доказана. Около 30 % считают, что люстрация должна будет распространиться на всех представителей определенной группы, которая под нее попадет, независимо от того, есть доказательства их причастности или нет. Например, под люстрацию могут попасть все чиновники высокого ранга, которые работали при В. Януковиче, независимо от доказательства их вины. При этом заведующая отделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций Института экономики и прогнозирования НАН Украины О. Балакирева отмечает, что после оранжевой революции в 2005 г. люстрацию поддерживало еще большее количество граждан Украины – около 70 % (<http://nbnews.com.ua/ru/tema/116184>).

Таким образом, люстрация украинской власти – одно из важнейших требований Майдана. Однако власть не спешит его исполнять. Люстрационный комитет, который был создан Всеукраинским объединением «Майдан», до сих пор не имеет статуса государственной структуры. Более того, законодательством Украины не предусмотрена процедура люстрации.

Сегодня политики, эксперты и простые люди много говорят о люстрации, об изменениях, в которых нуждается наше государство, однако первые шаги в этом направлении нельзя назвать эффективными.

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Проект «Південний потік» і його вплив на енергобезпеку України

«Південний потік» – російсько-італо-франко-німецький проект системи газопроводів, що мав пройти по дну Чорного моря з Новоросійська в болгарський порт Варну (або до Румунії) і далі через Балканський півострів в Італію та Австрію.

Перші поставки газу по трубопроводу мали відбутися в кінці 2015 р. Крім Росії, у проекті беруть участь Болгарія, Австрія, Угорщина, Греція, Сербія, Словенія та Хорватія.

Перший рамковий меморандум про проектування й будівництво «Південного потоку» підписано 23 червня 2007 р. російським енергетичним концерном «Газпром» та італійським нафтогазовим концерном Ені. Планувалося, що до проекту «Південний потік» могли приєднатися й інші учасники, але їхня участь стосувалася лише наземної мережі газогонів. Та ж частина, яка мала би пройти по дну Чорного моря, мала належати «Газпрому» та ЕНІ в рівних долях – 50 на 50.

Навесні 2014 р., після анексії Криму Росією, європейські політики називали проект газопроводу «мертвим», а 17 квітня 2014 р. Європейський парламент прийняв резолюцію, у якій ішлося про відмову від побудови «Південного потоку». У середині квітня 2014 р. секція газопроводу «Південний потік» була розібрана в Болгарії.

Європейський комісар з енергетичних питань Г. Еттінгер стверджує, що співпраця з Росією щодо «Південного потоку» припинена через те, що Москва оскаржила у Світовій організації торгівлі європейське законодавство з єдиного ринку в енергетичній сфері. Про це він повідомив у Люксембурзі після закінчення засідання Ради ЄС з енергетичних питань. «Ми отримали мандат від держав-членів щодо переговорів з російською стороною. Але станом на сьогодні вони не проходять через те, що російська сторона звернулася до СОТ: вони поставили під питання європейське законодавство про відповідність єдиного ринку (ЄС в енергетиці) правилам СОТ», – сказав Г. Еттінгер.

Безпосередньо в Росії серед провідних політиків ще раніше звучали заяви про те, що «Південний потік» економічно не вигідний Москві і його головна мета – політична.

Щодо Єврокомісії, то там вважають, що двосторонні договори РФ з європейськими країнами-транзитерами – Австрією, Болгарією, Угорщиною та Словенією – порушують законодавство ЄС. На початку червня Єврокомісія запропонувала призупинити будівництво газопроводу «Південний потік» доти, поки він не буде відповідати нормам третього енергопакета. «Є запит від Європейської комісії, і ми зупиняємо подальшу роботу за проектом у зв'язку з цим запитом, і залежно від консультацій з

Брюсселем прийматиметься рішення», – підкреслив Г. Еттінгер.

Раніше чиновник заявляв, що проект газопроводу «Південний потік» не просунеться, поки Росія не змінить свій курс щодо політичної кризи в Україні.

«Ми відновимо переговори в разі, коли російський партнер знову дотримуватиметься норм міжнародного права і буде готовий до конструктивної співпраці на основі нашого енергетичного законодавства», – зазначив Г. Еттінгер. За його словами, «в обстановці майже громадянської війни на Сході України і притому, що Москва не визнає уряд Києва, ми напевно ні до чого не прийдемо в наших переговорах» (<http://www.epravda.com.ua/rus/news/2014/06/13/465292>. – 2014. – 13.06).

Прем'єр-міністр Болгарії П. Орешарський 8 червня заявив, що Болгарія призупиняє роботу за проектом «Південний потік» до усунення зауважень Єврокомісії. «Нині надійшов запит з боку Єврокомісії, після чого ми призупинили поточну роботу, я про це розпорядився. Після додаткових консультацій з Брюсселем буде визначено перебіг подальшої роботи», – сказав болгарський прем'єр (<http://www.theinsider.ua/business/539467eb14c08>. – 2014. – 8.06).

Зазначимо, що в Болгарії оголошено про проведення дострокових парламентських виборів у жовтні, і головною причиною цього вважають кризу у відносинах Софії з Єврокомісією через будівництво газопроводу «Південний потік». Правляча нині партія соціалістів активно підтримує цей проект, а опозиція та громадянське суспільство виступають проти, вважаючи його непрозорим і стверджуючи, що уряд занадто бере до уваги інтереси Росії – головного двигуна «Південного потоку».

Болгари добре пам'ятають холодну зиму 2009 р., коли Росія припинила поставки газу до Болгарії та інші європейські країни під час газової війни з Україною. Тоді болгари опинилися без тепла на кілька тижнів у січні. Тому поширеною є думка про те, що саме згадка про зиму 2009 р. є причиною активної підтримки Болгарією проекту «Південний потік», який має обійти Україну та пройти по дну Чорного моря.

Однак не тільки багатьох політиків і аналітиків, а й пересічних громадян Болгарії дивує та обурює відсутність будь-якої інформації за укладеними на 100 % державною компанією «Енергетичний холдинг Болгарії» договорами з російським «Газпромом». На початку червня навіть існування самого договору ставилося під сумнів.

Представники болгарської опозиції неодноразово звинувачували уряд, сформований партією соціалістів та етнічних турок, у непрозорості проекту «Південний потік». Представник же опозиційної партії «Герб», колишній міністр внутрішніх справ Болгарії Ц. Цветанов заявив, що ситуація, яка склалася навколо «Південного потоку», представляє «загрозу національній безпеці».

Ще рік тому уряд прем'єра П. Орешарського отримував листи від Європейської комісії із застереженням не підписувати угоди, яка порушує законодавство ЄС, але до тих попереджень так ніхто і не прислухався.

На початку червня 2014 р. Єврокомісія направила Болгарії офіційне сповіщення про недотримання норм ЄС при проведенні конкурсу з вибору будівельної компанії й оператора болгарської ділянки газопроводу та запропонувала зупинити будівництво газопроводу, поки не будуть усунуті всі порушення норм європейського законодавства. «Болгарія знехтувала правилами внутрішнього ринку ЄС з визначення переможця публічного конкурсу за контрактом. Наша головна стурбованість полягає в тому, що компанія “Південний потік – Болгарія” має право фінансувати, будувати, володіти газовою трубою без прозорих механізмів конкуренції», – пояснив представник Єврокомісії А. Коломбані.

П. Стано, речник комісара ЄС з розширення Ш. Фюле, зазначає, що «Південний потік» не допускає до труби незалежних учасників. «Проект “Південний потік” не відповідає правилам, тому що не дає допуску до труби третій стороні, не надає можливості роботи відповідно до незалежних тарифів, не надає можливості поділу на здобувача і транзитера газу. Тобто проект передбачає одного постачальника газу, який також контролює все – від видобутку газу до його продажу, і це не відповідає правилам ЄС з конкуренції», – пояснив П. Стано.

Про зупинення будівництва «Південного потоку» П. Орешарський заявив на початку червня цього року після зустрічі з делегацією американських сенаторів, серед яких був республіканець Д. Маккейн, які відвідали Болгарію в рамках турне країнами Східної Європи.

Прем'єр П. Орешарський підтвердив припинення робіт з будівництва «Південного потоку» до вирішення поставлених Єврокомісією питань: «Болгарська сторона не може не погодитися із... закликом до припинення дії контракту до тих пір, поки не буде з'ясовано, виконані вони чи ні».

Однак, на думку спікера болгарського парламенту М. Микова й лідера правлячої Соціалістичної партії Болгарії С. Станішева, проект не можна зупинити на підставі однієї заяви.

Аналітик з Європейської ради зовнішньої політики В. Чернева (Болгарія) звертає увагу, що кінець «Південного потоку» може послабити позиції у владі проросійських болгарських соціалістів, оскільки реалізація проекту була їхнім головним гаслом (<http://pressorg24.com/politics/4285-yuzhnyi-potok-stal-prichinnoi-dosrochnykh-vyborov-v-bolgarii>. – 2014. – 20.06).

Примітним також є зауваження керівника програми з Дослідження природного газу в Оксфордському інституті енергетичних досліджень у Великій й Британії Д. Стерна, який звертає увагу на попередження болгар стосовно того, що у випадку, якщо їх змусять відмовитися від проекту газопроводу, вони будуть домагатися компенсацій через суд. Болгарія, найбідніша країна ЄС, стверджує, що вона вже інвестувала значну суму грошей у проект і втратить кілька мільярдів доларів, якщо він буде зупинений (<http://pressorg24.com/politics/4271-reshenie-bolgarii-eshche-nepokhoronilo-yuzhnyi-potok-eksperty>. – 2014. – 11.06).

З огляду на зацікавленість болгарського керівництва в реалізації проекту досить прогнозованою стала офіційна заява болгарського уряду,

передана 26 червня у Європейську комісію, у якій повідомляється, що при створенні компанії «Південний потік – Болгарія» за рішенням уряду в 2010 р. закони ЄС не порушувалися. Ця заява була підготовлена у зв'язку із запитом ЄК від 3 червня 2014 р., у якому виражалися побоювання можливого порушення законодавства ЄС у зв'язку з визначенням спільної компанії «Південний потік – Болгарія» оператором і власником газопроводу (<http://www.epravda.com.ua/news/2014/06/26/470940>. – 2014. – 26.06).

Разом з тим, у зв'язку із зупинкою будівництва газогону в Болгарії, Сербія, у свою чергу, 9 червня відклала початок будівництва «Південного потоку». «Болгарія є вузлом, і поки не закінчатся переговори Болгарії з Євросоюзом і Євросоюзу з Росією, і ми стоїмо. Але все одно результат і одного, і іншого сценарію означає відстрочку робіт у нашій країні», – сказала віце-прем'єр, міністр будівництва, транспорту та інфраструктури Сербії З. Михайлович.

Зі свого боку міністр гірничої промисловості та енергетики Сербії О. Антіч зазначив, що майбутнє «Південного потоку» залежить насамперед від домовленостей Єврокомісії з країнами ЄС і Росією. «Проект “Південний потік” для нас важливий і як енергетичний проект, і як проект розвитку, але Сербія – тільки одна з держав, через які повинен пройти трубопровід, але при цьому ми – єдина країна в проекті, за винятком Росії, яка не є членом ЄС», – сказав О. Антіч (<http://112.ua/mir/serbiya-otlozhila-nalalo-stroitelstva-yuzhnogo-potoka-73170.html>. – 2014. – 9.06).

Що ж до Росії, то міністр енергетики РФ О. Новак заявив, що будівництво газопроводу «Південний потік» триватиме, незважаючи на те що Європейський парламент виступив за припинення будівництва. «Реалізація проекту відбувається відповідно до міжурядових угод, тому вона не може бути припинена», – заявив російський чиновник. О. Новак також сказав, що Міненерго продовжує вести консультації з представниками Єврокомісії з приводу газопроводу (<http://mignews.com.ua/biznes/2585631.html>. – 2014. – 20.06).

При цьому на тлі претензій до проекту з боку Єврокомісії та поглиблення конфлікту з Україною в російських політичних та аналітичних колах ще весною почали розглядатися альтернативні маршрути «Південного потоку», які можуть істотно здешевити будівництво газової труби до Європи в обхід України.

Один з варіантів запропонувала Туреччина, інші з'являються завдяки анексії Росією частини України. Проте зміна дорогого маршруту на більш економічний зіткнеться з рядом інших проблем.

Нагадаємо, під час Світового нафтового конгресу, який відбувався у Москві з 15 по 19 червня 2014 р., міністр енергетики і природних ресурсів Туреччини Т. Йилдиз, зустрічаючись із російським міністром енергетики О. Новаком, заявив про намір Туреччини запропонувати Росії варіант прокладання газопроводу «Південний потік» її територією. За словами міністра, це питання турецька сторона має намір у майбутньому обговорити з керівництвом російського «Газпрому», який є найбільшим постачальником

газу до Європи. Подробиць альтернативного маршруту він не сказав. Але додав, що «криза в Україні ніяк не позначиться на економічних відносинах Туреччини та Росії, оскільки Анкара і Москва є стратегічними партнерами». Цю заяву можна розцінити як політичну підтримку Туреччиною Росії в українському питанні і в питанні «Південного потоку», над яким нависла загроза санкцій ЄС.

Офіційно морський маршрут «Південного потоку» має пролягти від компресорної станції «Російська» на російському узбережжі (у районі Анапи) по дну Чорного моря (паралельно Кримському півострову) і до узбережжя Болгарії. Довжина чорноморської ділянки становитиме 925 км, максимальна глибина – 2,2 км. Для забезпечення енергетичної безпеки Криму обговорюється варіант будівництва невеликого відведення по дну Чорного моря до Криму. Далі з Болгарії газопровід має піти в країни Південної та Центральної Європи по суші.

Планувалос, що сухопутна ділянка газопроводу пройде територіями таких країн Європи: Болгарія, Сербія, Угорщина і Словенія. Кінцева точка газопроводу – газовиміррювальна станція «Тарвізіо» в Італії. Від основного маршруту будуть побудовані відводи в Хорватію та Сербію.

Виключно сухопутний маршрут «Південного потоку» через Туреччину виглядає вкрай проблематичним: Росія межує з нею тільки по морю. У цьому випадку доведеться прокласти транзитом трубу через Грузію, політичні відносини з якою в Росії напружені. Або транзитом через Азербайджан і Вірменію (в обхід Грузії), що також навряд чи зацікавить Москву, так як азербайджанський газ – прямий конкурент газпромівського у Європі. Тому, швидше за все, ітиметься про інший варіант. Туреччина вже безпосередньо з'єднана з Росією газом трубопроводом «Блакитний потік», який проходить по дну Чорного моря. Раніше Т. Йилдиз уже запропонував Москві подвоїти потужності цієї труби (проектна потужність – 16 млрд куб. м газу на рік). Тоді, вважає він, Туреччина зможе зняти залежність від поставок газу західним маршрутом через Україну.

Однак навіть подвоєння потужності «Блакитного потоку» – це лише половина заявленої потужності «Південного потоку» в 63 млрд куб. м газу на рік. Тому Туреччина, імовірно, запропонує Росії провести «Південний потік» по дну Чорного моря там же, де проходить «Блакитний потік», тобто з виходом на сушу не в Болгарії, а на турецькій території. Це істотно скорочує довжину морської ділянки.

У цьому випадку, замість України, з'являється інша транзитна країна – Туреччина. Звичайно, Анкара має тут свої інтереси: по-перше, гарантує собі російський газ при майбутньому зростанні споживання, по-друге, отримує вигоду від транзиту газу в Європу. Але навряд чи Москву зацікавить такий проект Анкари. Усе-таки головна мета «Південного потоку» – прямий доступ «Газпрому» на європейський ринок без посередників, які через цей транзит отримують важіль тиску на Москву.

Що ж до Криму, то прокладання труби по невизнаним Європою «російським» територіям може обернутися скандалом з акціонерами проекту

«Південний потік». Та й питання вибору маршруту «Газпром» не може вирішувати одноосібно. Європейські акціонери «Південного потоку» також повинні будуть схвалити альтернативний варіант маршруту, зазначає старший експерт Інституту енергетики і фінансів С. Агібалов. Учасниками проекту, крім «Газпрому» з часткою в 50 %, є також італійська Eni (частка 20 %), німецька Wintershall і французька EDF (по 15 %) (<http://vz.ru/economy/2014/4/16/682348.html>. – 2014. – 16.04).

Водночас, як заявив Прем'єр-міністр України А. Яценюк у Верховній Раді, Україна може зробити ЄС пропозицію більш вигідну, ніж «Південний потік». «Створення компанії-оператора української газотранспортної системи (ГТС) і підземних сховищ газу (ПСГ) із залученням газотранспортних компаній з країн-членів Євросоюзу і США дасть змогу не лише модернізувати ГТС країни і збільшити її капіталізацію, але й протидіяти будівництву обхідних газопроводів, – пояснив А. Яценюк. – Це дає можливість зупинити будівництво “Південного потоку” і направити всі обсяги через українську ГТС, так як в цьому будуть, в першу чергу, зацікавлені країни-члени ЄС».

Також Прем'єр запевнив, що Україна не має намірів приватизувати свою ГТС: «Питання про приватизацію ГТС не ставиться, труба і сховища залишаються у державній власності».

У контексті таких заяв Верховна Рада включила до порядку денного законопроект про можливість передачі в оренду ГТС України. За включення відповідного урядового законопроекту до порядку денного проголосувало 246 нардепів. Законопроектом пропонується передача в оренду ГТС України, передбачається створення оператора єдиної ГТС України, при цьому контрольний пакет акцій оператора закріплюється в державній власності. Інші акції можуть бути передані газотранспортним підприємствам країн-членів ЄС і США.

Утім, після бурхливої дискусії це питання вирішили не голосувати в першому читанні, депутати обговорять його в комітетах (<http://kp.ua/economics/458094-yatsenuik-nashel-vozmozhnost-ostanovytyuzhnyi-potok>. – 2014. – 18.06).

Як відомо, українська сторона неодноразово, навіть за президентства В. Януковича, домагалася зупинки будівництва газопроводу «Південний потік», який іде в обхід України та означатиме для української сторони втрату потенціалу транзитної держави. Чи можна говорити, що цей проект зупинено після того, як Болгарія заявила, що зупиняє участь у ньому? На думку фахівців, говорити про остаточне визначення долі цього проекту – рано.

Е. Лукас, старший редактор британського тижневика Economist, зазначає, що Москва рішуче налаштована не втратити «Південний потік». «Росія має великі активи в Болгарії, як політичні, так і економічні, і вони не цураються їх використовувати. За кризою в Україні стоїть мета Росії перешкодити здатності ЄС встановлювати правила на енергетичному ринку, це є одним з боїв у цій війні, і Росія не визнає своєї поразки з легкістю», – зауважує Е. Лукас (<http://pressorg24.com/politics/4271-reshenie-bolgarii>

eshche-ne-pokhoronilo-yuzhnyi-potok-eksperty. – 2014. – 11.06).

У контексті активізації зусиль РФ стосовно просування ідеї реалізації проекту «Південний потік» експерти розглядають підписання 24 червня у Відні головою правління «Газпрому» О. Міллером і гендиректором австрійської нафтової компанії OMV Г. Ройссом угоди про будівництво та введення в дію австрійської ділянки «Південного потоку» (South Stream Austria GmbH), у якій кожній із сторін належатиме по 50 %. Трубопровід буде прокладено від австро-угорського кордону до хаба в Баумгартені.

Як зазначив О. Міллер, «це не дуже протяжна ділянка – трохи менше 50 км. Але від цього не менш важлива, оскільки це заключна ділянка “Південного потоку”». Таким чином, саме Австрія перетворилася в «пріоритетний маршрут». А ось Словенію та Італію, яка передбачалася як кінцева точка, «Південний потік» обійде.

Зазначимо, що на сьогодні «Газпром» повернувся до початкової концепції будівництва трубопроводу, який передбачав будівництво труби з Росії по дну Чорного моря до Болгарії, Сербії, Угорщини й потім Австрії. Баумгартен розглядався як кінцева точка «Південного потоку» ще в 2009 р. Через рік з Австрією було підписано міжурядову угоду. Але пізніше влада країни зробила ставку на альтернативний проект Nabucco, а «Газпром» вирішив направити «Південний потік» з Угорщини через Словенію до Італії.

Однак згодом Австрія відмовилася від Nabucco, замість нього було вирішено сконцентруватися на Trans-Adriatic Pipeline (TAP), який до 2020 р. може забезпечити Європу 10 млрд куб. м азербайджанського газу щорічно.

Перші повідомлення про зацікавленість Австрії в тому, щоб повернутися в «Південний потік», з'явилися ще до того, як ЄС загальмував проект. Зокрема, О. Міллер і Г. Ройсс обговорювали проект ще в лютому, повідомляв «Газпром». Але переговори не припинилися і після того, як ЄС уперше висловився проти «Південного потоку».

Незважаючи на пошуки Росією шляхів диверсифікації будівництва газогону «Південний потік», вітчизняні урядовці сумніваються в реалізації проекту. Зокрема, як повідомили в прес-службі МЗС України, новопризначений міністр закордонних справ України П. Клімкін в інтерв'ю австрійській газеті Die Presse зазначив, що, незважаючи на підтримку «Південного потоку» Австрією, реалізація проекту сумнівна. Адже як член ЄС, Австрія має дотримуватися правил другого та третього енергетичних пакетів. «Не можна говорити про поступки щодо “Газпрому”. А без поступок “Південний потік” є мертвим», – наголосив глава МЗС України. Він підкреслив, що не вірить у перспективи цього проекту. «Я не вірю в цей проект. Якщо Росія хоче обійти Україну та інші держави, то це мотивовано виключно політично. Вартість цього проекту становить майже 30 млрд. Навіщо витрачати так багато грошей на проект, який не забезпечить диверсифікації. Росія потрібна як постачальник енергоресурсів, але все повинно відбуватися відповідно до правил», – додав П. Клімкін. Міністр зазначив, що ЄС має говорити одним голосом. «Якщо Австрія хоче виступити як посередник, слід обміркувати, як це буде відбуватися», –

підкреслив глава українського МЗС
(http://zik.ua/ua/news/2014/06/26/klimkin_sumnivaietsya_v_tomu_shcho_proekt_pivdennyu_potik_bude_realizovano_501026. – 2014. – 26.06).

Слушність висловлених П. Клімкіним сумнівів опосередковано підтвердила заява єврокомісара з енергетичних питань Г. Еттінгера від 27 червня, у якій єврочиновник підтвердив свою переконаність у тому, що проект «Південний потік» має бути заморожений, а Європі слід зміцнювати співпрацю із США, Канадою та Японією, сприяючи формуванню інтегрованого енергетичного ринку. «Свіжі інвестиції в нову інфраструктуру, що забезпечуються головними постачальниками, мають спрямовуватися на формування внутрішнього ринку і правил здорової конкуренції. Ось чому ми говоримо, що проект “Південний потік” має бути відкладений до тих пір, поки його реалізація не буде приведена у відповідність із законодавством ЄС. Більше того, проекту має бути дана нова оцінка у світлі пріоритетів енергетичної безпеки ЄС», – зазначив Г. Еттінгер і додав, що Європа має включити у свою стратегію енергетичної безпеки Україну, Молдову й Західні Балкани (<http://www.vestifinance.ru/articles/44366>. – 2014. – 27.06).

Отже, майбутнє проекту «Південний потік» на сьогодні прогнозувати складно. Офіційна позиція Брюсселя полягає в тому, що ЄС готовий до співпраці над проектом, як тільки «Газпром» почне діяти за правилами Європейської комісії. Поки жодна зі сторін не має безпосередньої альтернативи, але Брюссель заявив, що хотів би зменшити свою залежність від російських енергоносіїв у майбутньому.

Скоріше за все, ЄС відновить повномасштабні переговори щодо проекту «Південний потік», коли РФ почне дотримуватися норм міжнародного права.

На сьогодні можна стверджувати, що реалізація газопроводу «Південний потік» істотно не просунеться, доки не буде остаточно визначена позиція європейських держав і РФ щодо політичної кризи в Україні або російська сторона не врегулює свої відносини з усіма європейськими партнерами та Єврокомісією з енергетичних питань.

В об'єктиві – регіон

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Національні меншини в Україні: ситуація в Закарпатті

Україна є багатонаціональною державою, і влада намагається знайти порозуміння з представниками всіх національностей, які проживають на території нашої країни. Проте залишається багато соціально-економічних проблем, які не завжди можна вирішити в короткий проміжок часу. Радикально налаштовані політики намагаються використати ситуацію у своїх інтересах. У багатьох регіонах України лунають заклики до федералізації або

навіть до відокремлення і створення своєї держави. На жаль, Закарпаття не стало винятком, тут теж лунають сепаратистські гасла, зокрема з боку деяких русинських організацій.

Як відомо, ще восени 2006 р. Закарпатська облрада звернулася до Верховної Ради з клопотанням визнати русинів на загальнодержавному рівні як окрему національність. 7 березня 2007 р. Закарпатська обласна рада визнала русинів національною меншиною – було прийнято рішення про внесення в перелік національностей області національності «русини» та щодо звернення до Верховної Ради України з проханням визнати національність русинів на загальноукраїнському рівні. При цьому, як зауважують активісти ряду громадських організацій, таке рішення є поза компетенцією обласної ради.

Своїм прапором нова національність обрала триколон: синя, біла і червона смуги. Ініціатором ухвали про русинів як окрему національність став депутат обласної ради від партії «Народний союз “Наша Україна”» (НСУ) Є. Жупан, за фахом дитячий лікар, а в громадському житті – голова Народної ради русинів Закарпаття. За таке рішення проголосував 71 депутат із 79 присутніх на сесії, хоча, як повідомляють журналісти, на момент голосування в залі було не більше 60 депутатів.

Варто зазначити, що звинувачення української влади з боку деяких політичних сил у небажанні визнавати русинів як окрему національність не зовсім справедливе, адже це питання на законодавчому рівні певною мірою врегульовано. Відповідно до Закону України «Про національні меншини в Україні», громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність; примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається (ст. 11 Закону України «Про національні меншини в Україні»).

Законодавство України дає усім громадянам право ідентифікувати себе з будь-якою національністю без жодного документального підтвердження. В Україні відсутні будь-які документи, якими можна було б підтвердити національну приналежність громадянина, і питання щодо визначення національності до компетенції держави не належить, а є справою кожної конкретної особи. Право на вільний вибір і відновлення національності повною мірою поширюється й на русинів.

Деякі представники закарпатських русинів не погодилися з таким станом речей і вирішили шукати підтримки навіть за межами України. Як інформують ЗМІ, у минулому році русинські громадські організації в Закарпатській області надіслали лист держсекретарю США Д. Керрі. На їхню думку, США завжди займали послідовну позицію в питаннях визнання русинів. При цьому влада є відкритою для зустрічей і діалогів з русинськими громадськими організаціями, зареєстрованими в Північній Америці. Саме Карпаторусинський консорціум Північної Америки, який складається із семи організацій, чотири з них у США та три в Канаді, мав представити урядовцям США свій «меморандум» і лист від русинів Закарпаття, щоб висловити своє занепокоєння тими процесами, які відбуваються в Україні та

є приниженням основних прав людини, а саме: права на власну мову та національну ідентичність.

Минуло небагато часу, і після подій у Криму в лютому – березні 2014 р. радикально налаштовані русини знову активізувалися. Уже за кілька днів до реалізації сценарію конфлікту в Криму в інформаційному просторі спостерігалася активізація дискусій з так званої «проблеми русинства» в Закарпатті. Знову політики вирішили використати корінних слов'ян-закарпатців, які називають себе русинами, для поширення сепаратистських настроїв. Причому як російські спецслужби, так і західні.

Проте русинських організацій у Закарпатті створено чимало, і вони в більшості ворогують між собою. Тому про реальні загрози відділення від України говорити не варто. Однак подальше розхитування ситуації та такі спроби ймовірні.

Досить активно коментують події в Закарпатті представники «Українського вибору» В. Медведчука. На сайті цієї організації розміщено ряд різноманітних публікацій на цю тему. Зокрема, одна із статей політичної аналітики має конкретну назву «Українська міжусобиця і Закарпаття: русини». Автор вважає, що або «бунт» на Заході України має припинитися, або країну чекає розділення на дві, три, чотири і навіть більше держав. При чому одразу запевняє, що ніякої «Русинської республіки» не буде – цього не дозволять сусіди, а от входження до складу іншої держави окремих українських територій автор статті не виключає.

Просуваючи в український інформаційний простір публікації подібної тематики, громадський рух «Український вибір» тим не менше заявляє, що є прихильником єдиної суверенної України. «Два роки ми відстоювали ідеї переходу до парламентсько-президентської форми правління, народовладдя і федеративного устрою держави. І сьогодні заявляємо про підтримку першого етапу реформи місцевого самоврядування, що враховує основні положення концепту федеративної реформи в Україні, запропонованого “Українським вибором”, зокрема право громад обирати керівників регіонів, достроково припиняти їхні повноваження, ліквідувати обласні та районні адміністрації, вибудовувати відносини з центральною владою на принципах бюджетного й кадрового федералізму», – ідеться в заяві «Українського вибору».

У цьому контексті примітною стала вимога керівника так званої Закарпатської патріотичної організації «карпаторосів» Й. Феделеша головам рад усіх рівнів в Закарпатті протягом 48 год подати у відставку та заборонити всі націоналістичні угруповання. «Влада в Закарпатті належить закарпатцям», – заявив Й. Феделеш. Він пригрозив застосувати силу у випадку, якщо вимоги не будуть виконані.

У свою чергу лідер Народної ради русинів Закарпаття Є. Жупан заявив, що закарпатські русини завжди діяли в правовому полі. І засудив різного роду провокаторів, які заявляють про нібито існуючу загрозу та вимагають ввести в Закарпатську область «миротворчий» контингент Росії. Він також зазначив, що останній Всеукраїнський з'їзд русинів чітко зазначив позицію закарпатців. Це – європейський вибір. «Русини Закарпаття, як і всі народи

України, засуджують окупацію Криму руськими військами і наполягають на мирному врегулюванні ситуації на півострові», – зазначив голова НРРЗ Є. Жупан.

Він сподівається, що «мовний закон», який для багатьох став каменем спотикання, приймуть у новій редакції вже найближчим часом – і принаймні одну з причин для напруження в суспільстві буде знято.

Згодом подібне звернення було прийнято й на засіданні русинського клубу «Нова Русинія», до складу якого входять керівники молодіжних русинських організацій з багатьох країн світу. «Росія має негайно припинити військове втручання у внутрішні справи України. Русини України та зарубіжжя самі в змозі визначати своє майбутнє без вказівок Кремля», – зазначається у зверненні.

За словами підписантів звернення, московські кореспонденти продовжують шукати на Закарпатській землі тих, кому нібито потрібен «захист» з боку Росії. І це робиться лише з однією метою – ввести й сюди війська, як це відбулося в Криму.

Тим часом 25 квітня в Ужгороді в приміщенні Торговельно-економічного коледжу на Православній набережній відбулося зібрання русинів. Воно не було масовим, адже в ньому взяло участь до 30 осіб разом із журналістами та іншими спостерігачами.

За інформацією ЗМІ, приміщення коледжу із самого початку оточили члени «Правого сектору» в камуфляжі та інші громадські активісти в кількості до 50 осіб. Вони пояснили, що зібралися, аби не допустити провокацій у цей непростий для України період. Тим паче що в закладі в цей самий час перебували неповнолітні учні коледжу. Головною метою з'їзду було ухвалення заяви, що русини подають до Верховної Ради України законопроект про визнання їх корінним народом у Закарпатті. Проект закону на з'їзді зачитали. Русинів цікавили передусім земельні питання, тобто пріоритетне право на виділення їм, як корінному народу в регіоні, земельних ділянок. Крім того, русини вимагали від парламентарів представництва в органах влади, зокрема у Верховній та обласній радах. Вони пояснили, що просуватимуть законопроект через закарпатських депутатів ВРУ. Зокрема, називали прізвища І. Бушка, В. Ковача та В. Пацкана.

Журналісти, які були присутні на цьому зібранні, вияснили, що цей захід проходив у приміщенні Торговельно-економічного коледжу без згоди керівництва навчального закладу. Директор коледжу Л. Павлюк висловила здивування таким розвитком подій і запевнила журналістів, що ніякого дозволу, ні усного, ні письмового, на проведення зібрання русинів у приміщенні коледжу вона не давала. Також Л. Павлюк запевнила журналістів, що обов'язково напише відповідну заяву до правоохоронних органів.

Зі свого боку представники «Правого сектору» мирно дочекалися закінчення зібрання русинів біля входу в коледж і провели їх додому вигуками «Слава Україні», «Героям слава» та «Чемодан. Вокзал. Росія». На цьому русинське дійство завершилося.

Проте закарпатські русини все ж таки вирішили звернутися до Верховної Ради з вимогою визнати їх корінним народом України. Після цього русини планують організувати автономію в складі України. Ініціювали таке звернення на зібранні Закарпатського народного об'єднання русинів. Голова зібрання І. Буряк розповів, що до таких дій русинів спонукала ситуація, у якій опинилися кримські татари. Мовляв, якби тим свого часу надали широку автономію, то Росії б там не було.

Під час зібрання закарпатські русини, посилаючись на різноманітні міжнародні акти й закони, заявили, що саме вони є власниками закарпатської землі. І держава має їм компенсувати забрані наділи. Також у процесі обговорення звернення до ВР ішлося про те, що нинішня Україна, як і радянський режим, начебто утискає русинів, не надаючи їм широких повноважень.

Деякі представники русинів вважають, що варто створити свою політичну партію. Про це у Facebook написав один з лідерів русинського народу М. Староста. «Русини повинні створити свою політичну партію або об'єднатися з будь-якою із загальноросійських. Ми повинні піти на місцеві вибори і зробити максимум для того, щоб наші депутати були представлені у всіх радах області. Тоді в рамках українського та європейського законодавства можна буде відстоювати інтереси нашої національної меншини. Про це йдеться вже роки, а реальних кроків так і не зроблено», – заявив М. Староста.

На його думку, це питання впирається в фінансування майбутньої партії. «Виникає питання: хто очолить партію і хто її профінансує? Створення русинської політичної сили може “вибити” з рук деяких радикалів можливості робити заяви від імені всього русинського народу», – зазначає М. Староста.

Усі ці події привертають увагу російських ЗМІ, які на свій манер коментують усе, що відбувається. Російських журналістів зацікавили й українські угорці, які, на їхню думку, піддаються утискам з боку української влади.

Про інформаційну підтримку з російської сторони заявляв і так званий прем'єр-міністр самопроголошеної Республіки Підкарпатська русь П. Гецько, який є частим гостем на центральних російських телеканалах, а його сепаратистські заяви без кінця цитує московська пропаганда. «З російської сторони, безумовно, підтримка є, – заявив П. Гецько кореспондентові “Фокуса”. – Принаймні інформаційна. Про іншу можна буде говорити після реалізації результатів закарпатського обласного референдуму 1991 р.»

За його словами, на референдумі, який відбувся понад 20 років тому, 78,6 % жителів Закарпаття висловилися за надання регіону автономії. Але українська влада тоді рішення жителів області проігнорувала. Тепер саме цей факт використовується для розпалювання сепаратистських настроїв місцевих жителів. Утім, П. Гецьку займатися пропагандою сепаратизму останнім часом стало набагато складніше. Його антиукраїнською діяльністю зацікавилася СБУ, оголосивши активіста в розшук. Як інформують ЗМІ, П. Гецько втік.

«Зараз він перебуває в Москві і свої заяви робить звідти», – повідомив народний депутат І. Бушко.

Після того як у березні 2012 р. суд засудив одного з русинів-сепаратистів священика Д. Сидора до трьох років позбавлення волі, антиукраїнський запал у рядах нацменшини майже згас. Але тепер, дивлячись на окупований Крим і визнання українською владою кримських татар його корінним народом, аналогічного статусу для себе в Закарпатті зажадали русини. І хоча ця заява залишилося без уваги Києва, але не можна виключати, що в результаті російської пропаганди локальне невдоволення за підтримки Росії розгорнеться в уже відомий «східний сценарій». Адже більшість пересічних донеччан ще декілька місяців тому теж не знали значення слова «федералізація», а тепер ситуація загострилася й дійшла до кровопролиття.

У Закарпатті ситуація значно спокійніша, але проблема сепаратизму існує. Це стосується як русинів, так й угорців. «Угорці хочуть мати гарантії збереження своїх прав, можливості вільних поїздок в Угорщину, до Європи. Тому питання національного самоврядування та подвійного громадянства має певну підтримку серед громади», – зазначив народний депутат І. Гайдош, який очолює Демократичний союз угорців України.

Нагадаємо, ще чотири роки тому парламент Угорщини прийняв закон, що дозволяє за спрощеною процедурою видавати паспорти етнічним угорцям, які проживають у сусідніх країнах. Словаччина, де в той час проживало понад півмільйона угорців, розцінила цей крок як посягання на власну територію. Україна різких заяв не робила, хоча про проблему подвійного громадянства влада знає. Як повідомив народний депутат І. Бушко, багато угорців, які проживають в Україні, уже й так отримали угорські паспорти. Щоправда, він не уточнив джерело такої інформації і які вживаються заходи щодо громадян, що незаконно отримали подвійне громадянство.

Крім того, як інформують ЗМІ, активну роботу з угорцями Закарпаття восени минулого року почала радикальна угорська партія «За майбутнє Угорщини» («Йобб'ік»). Тоді це більше нагадувало неприкрити агітацію перед майбутніми виборами в угорський парламент (навесні 2014 р.). Адже завдяки видачі українцям угорських паспортів у Закарпатті в «Йобб'іка» з'явилися потенційні виборці. Проте вже після потрапляння в парламент партія стала робити й більш радикальні заяви. Приміром, на квітневій сесії ПАРЄ делегат від цієї політсили заявив, що Крим – російський, а Закарпаття – угорське.

Утім, правоохоронні органи Угорщини вже запідозрили Б. Ковача – депутата Європарламенту від партії «Йобб'ік» – у шпигунстві на користь Москви. Тому генпрокурор Угорщини звернувся до Європарламенту з проханням позбавити Б. Ковача депутатської недоторканності.

При цьому, як наголосив І. Гайдош, «східний сценарій» у Закарпатті розіграти буде набагато складніше. «Хоча політика є політика, тому на 100 % виключати нічого не можна. Сприятим таким сценаріям могла б

економічна криза, вторгнення ззовні, необдумані кроки влади, спрямовані на скорочення існуючих прав нацменшин», – наголосив політик.

У цьому контексті показово, що голова Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО) С. Федина виступила з відкритим листом до керівництва України з приводу антиукраїнської діяльності «русинів» Закарпаття. У цьому листі С. Федина від імені СФУЛО висловлює глибоке занепокоєння у зв'язку із заявами так званих русинів Закарпаття, які говорять про геноцид русинського народу та закликають В. Путіна ввести миротворчі війська для захисту останнього оплоту «русского мира на западе».

С. Федина вважає, що такі заяви і відкриті листи з'являлися досить регулярно, передусім на російських ресурсах, і не мали широкого резонансу, але у світлі останніх подій в Україні вони становлять загрозу територіальній цілісності, суверенітету України, а головне – життю громадян України. «Так звані підкарпатські русини продовжують інформаційну політику Російської Федерації, яка традиційно привласнює історію та матеріальну спадщину України, зокрема спекулює на історичній самоназві всіх українців – “русини”, використовуючи це слово для позначення апологетів концепції “русского мира” та підриву стабільності у Центрально-Східній Європі», – зазначила С. Федина.

Вона вважає, що, монополізуючи історичну самоназву українців «русини», підкарпатські русини підставляють усі інші історико-етнографічні групи українців, зокрема лемків, які також послуговуються словом «русин» для окреслення своєї ідентичності, проте не мають нічого спільного з ніким невизнаною групою сепаратистів. «Вважаємо за необхідне наголосити, що діяльність так званих підкарпатських русинів, або як їх іще окреслюють – представників політичного русинства, ставить під загрозу територіальну цілісність і суверенітет ще кількох країн, крім України, землі яких вони розглядають як основу для своєї ефемерної державності, це, зокрема, Угорщини, Словаччини, Румунії, Молдови», – ідеться в листі.

У цьому листі також наголошується, що всі українські, лемківські, русинські організації, які входять до СФУЛО і представляють спільноти в Україні, Польщі, Словаччині, Сербії, Хорватії, Канаді та США, підтверджують свою повагу до основ міжнародного права, принципів територіальної цілісності держави та суверенітету, не мають жодного відношення до організацій політичного русинства та засуджують їхню протиправну діяльність. «Українці, лемки, русини як ніхто інший розуміють цінність людського життя, важливість миру і стабільності у світі та необхідність протидії нелюдським диктаторським режимам, які призводять своїми діями до великих трагедій», – зазначається у зверненні голови СФУЛО.

Тим часом у прокуратурі Закарпатської області проведено засідання міжвідомчої робочої групи, у межах якого з метою реалізації координаційних повноважень визначено пріоритетні завдання у її діяльності – протидію, запобігання, розкриття та розслідування кримінальних та інших правопорушень, пов'язаних із проявами сепаратизму, посяганням на

територіальну цілісність і недоторканність України, запобігання посяганням на безпеку держави, її територіальну цілісність і недоторканність, недопущення фактів розпалювання ворожнечі за мовною, релігійною або національною ознакою, а також вироблення єдиних підходів, єдиного алгоритму дій і системної міжвідомчої взаємодії для досягнення визначених цілей.

За інформацією ЗМІ, міжвідомчу робочу групу з питань боротьби, протидії та запобігання проявам сепаратизму, посяганням на територіальну цілісність і недоторканність України на території Закарпатської області створено 7 травня наказом прокурора Закарпатської області. З цього часу вже вжито ряд заходів щодо недопущення проявів сепаратизму серед населення краю, у тому числі і виявленню та запобігання, розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних з такими незаконними діями окремих громадян. Зокрема, це й кримінальне провадження, розслідування якого розпочато 20 березня слідчим відділом Управління Служби безпеки України в Закарпатській області за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 110, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 190 КК України (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України та шахрайство). Як повідомлялося, фігурантом у ньому виступає самопроголошений прем'єр-міністр Республіки Підкарпатська Русь П. Гецько, який, перебуваючи на території іншої держави, розповсюджує в російських та окремих українських ЗМІ різні звернення русинів Закарпаття, зокрема й до президента РФ В. Путіна з проханням здійснити миротворчу операцію, відновити і визнати державність Республіки Підкарпатська Русь.

Крім того, 12 червня розпочате кримінальне провадження за ч. 1 ст. 161, ч. 1 ст. 110 КК України (порушення рівноправності громадян залежно від їхньої расової, національної належності або релігійних переконань, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) за матеріалами газети «Рабоче-крестьянская правда», які містять заклики до проведення і визнання легітимності проведеного в порушення вимог законодавства України референдуму про визнання державної самостійності Донецької і Луганської народних республік, спрямовані на розпалювання національної ворожнечі та ненависті.

Слідчим відділом СБУ в Закарпатській області проводиться досудове розслідування, з'ясовуються обставини вчиненого, процесуальне керівництво розслідуванням здійснює прокуратура області. Керівник міжвідомчої групи наголосив, що швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на територіальну цілісність і недоторканність України, спрямованих на розпалювання національної ворожнечі, дестабілізації політичної ситуації в державі й на території області – є одним з першочергових завдань правоохоронних органів краю.

Оперативна й ефективна реакція місцевої влади на будь-які сепаратистські та екстремістські прояви в Закарпатті особливо важлива з огляду на ту роль, яка відводиться цьому регіону в планах проросійських сепаратистів Донбасу. Так, за повідомленнями ЗМІ, П. Гецько, який

переховується від українських спецслужб у Москві, 20 червня позував з автоматом АК-47 разом з головними сепаратистами Донеччини Д. Пушилїним і «послом» невизнаної сепаратистської Південної Осетії Д. Медоєвим. «Второй фронт будет открыт!» – прокоментували сепаратисти фото на своїй сторінці в одній із соціальних мереж.

Отже, як центральній, так і регіональній владі варто приділяти Закарпаттю посилену увагу, розробляючи комплекс інформаційних, соціально-економічних і політичних заходів щодо запобігання сепаратистським проявам, зміцнення територіальної цілісності держави та національної свідомості її громадян (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: Російські агенти згадали про «проблеми русинів» Закарпаття // <http://www.mikachevo.net/ua/News/view/89609>. – 2014. – 4.03; Як русини вимагали статусу корінного народу на незаконному з'їзді під пильним наглядом «Правого сектору» // <http://karpatskijobjektiv.com>. – 2014. – 25.04; «Украинский выбор» выступает против сепаратизма и терроризма // <http://vybor.ua/article/federalization/ukrainskiy-vybor-vystupaet-protiv-separatizma-i-terrorizma.html>. – 2014. – 15.04; Закарпатські русини хочуть автономії // <http://www.wz.lviv.ua/news/63369>. – 2014. – 28.04; Голова Народної ради русинів: Заява, що русини просять захисту Путіна, – провокація // http://zik.ua/ua/news/2014/03/28/zayava_shcho_rusyny_prosyat_zahystu_putina__provokatsiya_golova_narodnoi_rady_rusyniv_zakarpattya_474668; Головна лемкиня закликає Наливайченка і Турчинова відреагувати на антиукраїнські дії «русинів» // <http://lvivexpres.com/news/2014/03/23/59875-golovna-lemkynya-zaklykaye-nalyvaychenka-turchynova-vidreaguvaty>. – 2014. – 23.03; Русины создадут свою политическую партию? // <http://anons.uz.ua/news/politics/17235-rusiny-sozdadut-svoyu-politicheskuyu-partiyu.html>. – 2014. – 17.06; Пріоритетом закарпатських правоохоронців є боротьба з сепаратизмом // <http://www.trubyna.org.ua/novyny/priorytetom-zakarpatskyh-pravoohorontsiv-je-borotba-z-separatyzmom>. – 2014. – 16.06).*

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Голова Комітету з питань науки і освіти Л. Гриневич обговорила з експертами Департаменту освіти Ради Європи Д. Фарінгтоном та К. Долговою-Древер можливості співпраці в галузі освіти і науки. У зустрічі також брала участь перший заступник міністра освіти і науки І. Совсун.

Під час зустрічі Л. Гриневич розповіла європейським експертам про проблеми законодавчого реформування системи освіти в Україні. У контексті

підготовки нової редакції Закону України «Про вищу освіту» та «Про освіту» учасники зустрічі обговорили питання автономії вузів, децентралізацію управління освітою, створення системи забезпечення якості освіти (*Комітет з питань науки і освіти* (http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=17B12A53EB113A6A2458BFBD8F19D678?art_id=60306&cat_id=44731). – 2014. – 21.05).

* * *

Голова Комітету з питань науки і освіти Л. Гриневич взяла участь у Міжнародній науковій конференції «1025-річчя історії освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи». Участь у конференції також взяли директор Департаменту освіти і науки, молоді та спорту О. Фіданян, ректор університету В. Огнев'юк, заслужений діяч науки і техніки України О. Сухомлинська.

У стінах Київського університету ім. Б. Грінченка голова Комітету виступила з доповіддю на тему: «Законодавчі зміни для розвитку освіти». «Україна має давні традиції освіти, витoki якої сягають великокняжої України-Руси. З самого початку розвитку українська освіта базувалась на відкритості, європейській орієнтації, прив'язці до християнських цінностей, ідей гуманізму. У сучасних умовах освіта набуває особливого значення для нагромадження людиною професійних знань, навичок, мотивацій, для формування духовності, розуміння та пізнання людиною свого існування. Нещодавно у Верховній Раді України в першому читанні прийняли новий проект Закону «Про вищу освіту» (нова редакція), який закладає підвалини розвитку нашої держави, дозволяє інтегруватись в європейську спільноту. Він є системним проектом змін, який може зміцнити позиції українських вищих навчальних закладів на світовому ринку освіти, підвищити якість освіти. Це тільки перші паростки наших великих справ, які зможуть повернути нас додому, в Європу, бо ми і є Європа», – зазначила Л. Гриневич (*Комітет з питань науки і освіти* (http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=17B12A53EB113A6A2458BFBD8F19D678?art_id=60328&cat_id=44731). – 2014. – 23.05).

* * *

У Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Етнополітичні трансформації України в контексті інтеграційних процесів Центрально-Східної Європи», яку організували фахівці кафедри політології і Навчально-методичного центру політичних та євроінтеграційних досліджень освітнього закладу. Серед учасників представницького заходу вітчизняні та закордонні науковці.

Зокрема, з доповідями виступатимуть представники Інституту міжнародних відносин Університету Яна Кохановського в Кельце (Івано-

* * *

На Міжнародній конференції «Туринський процес: аналіз політики у сфері професійної освіти та навчання» команда Дніпропетровщини представила звіт-аналіз діяльності професійно-технічної освіти в регіоні. Напрацювання Дніпропетровської, а також Вінницької, Хмельницької, Сумської областей і міста Києва увійшли до узагальненого міжрегіонального звіту «Туринський процес: розвиток потенціалу регіонів». Представники понад 30 країн-партнерів Європейського фонду освіти розглянуть цей проект на конференції в Турині.

Наразі візитівкою професійно-технічної освіти Дніпропетровщини залишається робота з учнівською молоддю. Серед задіяних у пілотному проекті Європейського фонду освіти область представила найширший досвід роботи з учнями. Мова йде про такі проекти як Школа молодого лідера учнів професійно-технічних училищ та Стратегію молодіжної політики, у розробці якої взяла участь учнівська молодь регіону.

Крім того, однією з ключових пропозицій, які були озвучені в доповіді команди Дніпропетровщини, стала перспектива створення аналітичного органу, який вивчатиме тенденції та потреби ринку праці в областях. Ця пропозиція увійшла до узагальненого міжрегіонального звіту «Туринський процес: розвиток потенціалу регіонів».

Як зазначила заступник директора департаменту освіти і науки облдержадміністрації Л. Кравченко під час доповіді, робота структури, яка здатна прогнозувати зміни потреб ринку праці, зможе забезпечити відповідність між попитом роботодавців та пропозицією навчальних закладів у підготовці фахівців. Скорочення непопулярних спеціальностей та розширення підготовки по затребуваним професіям дозволить скоротити рівень безробіття.

Наразі моніторинг вакансій на ринку праці Дніпропетровщини свідчить, що актуальними для підприємств області залишаються 58 робочих професій. Зокрема, це електрослюсар, монтажник, електромонтер, електрогазоварник, фрезерувальник, токарь, тесля та швачка.

Загалом, робота з підготовки регіонального звіту діяльності професійно-технічної освіти тривала близько трьох місяців. Фахівцями робочої групи проекту були вивчені та проаналізовані особливості 55 профільних училищ регіону. Зокрема, розглядалися рівень матеріально-технічного оснащення навчальних закладів, перспективи випускників училищ на сучасному ринку праці та співвідношення затребуваності спеціальностей серед учнів і роботодавців (*Дніпропетровська ОДА <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/obldp.nsf/document.xsp?id=83C2E17D33E06F73C2257CE5004F610E>*). – 2014. – 27.05).

* * *

У Львівському національному університету ім. І. Франка відбулася Міжнародна наукова конференція «Апостол правди і науки», присвячена 200-річчю від дня народження Т. Шевченка. Організаторами конференції стали Львівський національний університет ім. І. Франка та Наукове товариство ім. Шевченка. Участь у форумі взяли учені з Болгарії, Німеччини, Польщі, Сербії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Хорватії та авторитетні українські науковці. Шевченкознавці мають на меті обговорити найновіші тенденції дослідження творчості Т. Шевченка, його постійної присутності в суспільно-політичному житті України.

За матеріалами конференції опубліковано збірник наукових праць (*У ЛНУ зберуться шевченкознавці з восьми країн світу // Львівська газета*(<http://www.gazeta.lviv.ua/news/2014/05/14/29192>). – 2014. – 14.05).

* * *

19 травня 2014 р. на базі Чернігівського інституту ім. Героїв Крут «Міжрегіональна Академія управління персоналом» відбулася VI Міжнародна науково-практична конференція «Створення правових та фінансових передумов децентралізації регіонів».

Протягом конференції працювали такі секції:

1. Бюджетна децентралізація у контексті підвищення ефективності управління регіонами.
2. Правові передумови децентралізації регіонів на шляху до євроінтеграції.
3. Розвиток соціальної сфери регіонів в умовах розширення їх повноважень (*VI Міжнародна науково-практична конференція на тему «Створення правових та фінансових передумов децентралізації регіонів» // Чернігівський монітор*(<http://monitor.cn.ua/ua/education/22124>). – 2014. – 19.05).

* * *

19-23 травня 2014 р. у Києві, Україна, відбулася XXXIV Міжнародна конференція з вакуумного мікробалансу та термоаналітичних технологій (ICVMTT 34) і Міжнародна конференція «Сучасні проблеми хімії поверхні».

Тематика конференції – теоретичні та експериментальні дослідження у галузях термогравіметрії, колориметрії, хемосорбції, фізичної сорбції, поверхневих реакцій, магнітних властивостей, поверхневого натягу та ін.

Мета конференції «Сучасні проблеми хімії поверхні» полягає в обміні досвідом, знаннями, ідеями та технічними розробками дослідників із академічних інститутів та з індустрії в галузі хімії поверхні. Головний аспект конференції – сприяння тісній міжнародній співпраці вчених, інженерів, дослідників та промисловців.

Організатори: Інститут хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України, Об'єднання «Карбон» в Україні (*Український науковий клуб «Наш*

Формат» (http://nauka.in.ua/opportunities/conference/article_detail/8822). – 2014. – 17.05).

Діяльність науково-дослідних установ

В. Сараев, младший научный сотрудник Научно-технологического комплекса Национальной академии наук Украины «Институт монокристаллов», член Совета молодых ученых:

Сначала НТК занимался только монокристаллами, прошло несколько лет и в этой связке пришлось заняться аналитической химией, еще через несколько лет оказалось, что необходимо уделить внимание органической химии, потом выяснилось, что без компьютерной химии при этом никак не обойтись.

Сегодня бренд «Институт монокристаллов» приобретает новое наполнение. Еще недавно был бум нанотехнологий, потом медицинской химии, теперь спрос на компьютерное моделирование. Одну из подразделений занимается этой научной проблемой не только для Украины, постсоветских стран, но и для дальнего зарубежья.

В сертифицированной по европейским стандартам лаборатории они исследуют качество выпускаемой на предприятиях Украины продукции на ее соответствие высоким европейским стандартам.

Кроме того, в НТК решаются самые разнообразные задачи по выращиванию кристаллов, что требует контроля как исходного сырья, так и содержания компонентов в готовых кристаллах. Это очень важный вопрос, так как от содержания примесей зависит качество изделий и их будущее применение.

Сегодня молодые ученые ищут пути к созданию уникальных материалов, которые способствовали бы извлечению ряда опасных вредных загрязнителей из водных растворов, из отходов производств и стремятся многого добиться в этом направлении. Речь идет о сохранении биосферы от радионуклидов и тяжелых металлов.

Как сообщили в Северо-Восточном научном центре Национальной академии наук Украины, в минувшем году сразу четыре научных объекта Харьковской области специальным постановлением правительства были признаны национальным достоянием страны. Это коллекция линий дрозофил кафедры генетики и цитологии Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; Фонд книжных памятников Центральной научной библиотеки Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина; коллекция возбудителей инфекционных болезней животных Национального научного центра «Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины» и комплекс электромагнитного зондирования окружающей среды Радиоастрономического института.

В целом Харьковский регион является обладателем 26 научных объектов, признанных национальным достоянием, являясь лидером в

Україне (Зеленина Е. *Возможно, будет изобретено нечто, что раньше называли философским камнем...* // *Время* (<http://timeua.info/160514/85659.html>). – 2014. – 16.05. – № 259).

Інноваційні розробки та технології

Завдяки праці студентів і викладачів Київського політехнічного інституту в космосі успішно почав виконувати наукові завдання перший український нано-супутник PolyITAN-1. Над супутником трудився колектив молодих учених радіотехнічного та теплоенергетичного факультетів, факультету електроніки, а також Інституту телекомунікаційних систем НТУУ КПІ. PolyITAN-1 був розроблений у рамках інноваційної міжнародної програми Cubesat, яка передбачає створення космічних апаратів розмірами 10x10x10 см і загальною масою близько 1 кг. Такі обмеження ставлять перед інженерами важке завдання з розміщення в такому малому обсязі всієї необхідної наукової апаратури. Але такий підхід дає змогу знаходити нові рішення, орієнтуватися на мініатюризацію електроніки і демонструє вивчення космосу з точки зору економії коштів.

У рамках наукової програми нано-супутник PolyITAN-1 відпрацює технологічні режими польоту, розкриє особливості передачі інформації цифровими каналами в умовах космосу, проведе тестування сонячних датчиків і батарей для нано-супутників, які були розроблені в КПІ. А також продемонструє можливості вітчизняної системи космічної навігації.

Відстеження нано-супутника і праця з космічним апаратом буде проходити на базі спеціально створеного в КПІ центру. А отримані дані будуть використані для проектування нових нано-супутників, які молоді вчені КПІ зобов'язалися створювати в рамках міжнародних проектів (ТСН (http://tsn.ua/nauka_it/pershiy-ukrayinskiy-nano-suputnik-uspishno-rozpochav-vivchennya-kosmosu-356465.html). – 2014. – 26.06).

* * *

На VIII Всеукраїнському фестивалі науки винахідники НАН України, Національного авіаційного університету, Київської малої академії наук учнівської молоді презентували майже 600 науково-технічних розробок, з яких 450 – досягнення НАН України.

За словами голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В. Семиноженка, представлені інновації спрямовані на підвищення технологічного та технічного рівнів різних галузей господарства країни. Одне з останніх досягнень науковців – космічний телескоп «Степ-Ф», завдяки якому отримали світовий пріоритет щодо відкриття третього радіаційного поясу.

Завідувач відділу нових культур Національного ботанічного саду ім. М. Гришка НАН України Д. Рахметов запевняє, що рослини можуть принести набагато більшу користь. Рослини можна застосовувати в енергетиці, що

дозволить замінити нафтопродукти на біопаливо. Крім популярного ріпака, для цього чудово підходять поки маловідомі тіфон, рижик. Українські науковці створили гібрид – щавнат, який можна використовувати як і кормову рослину, так і для біопалива. Попри чималий арсенал винаходів, багато з них залишаються незатребуваними. А все тому, що відсутня ланка, яка б займалася впровадженням інновацій у виробництво.

Науковці Інституту ядерних досліджень НАН України презентують винахід, якому немає аналогів у світі – датчики іонізуючих випромінювань. Як пояснив науковий керівник відділу фізики плазмових технологій О. Федорович, над ноу-хау в інституті працювали вісім років. Ці датчики також можна використовувати у радіаційній медицині. Торік п'ять таких замовили англійці. Вони також є в лабораторіях Гамбурга, Гремобля, а ось в українських немає (*Гончарук І. Фестиваль науки: У переддень професійного свята столичні винахідники презентували свої розробки // Хрещатик (<http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/4467/art/1400180537.html>). – 2014. – 16.05).*

* * *

Ученик Химико-экологического лицея победил со своим изобретением в конкурсе «Intel Эко-Украина 2014» и в дальнейшем представит его в финале этого международного конкурса, который пройдет в Лос-Анджелесе. По мнению изобретателя, его установка очень пригодилась бы жителям островов и полуостровов, где наблюдается острая проблема с питьевой водой.

Можно опреснять соленую воду с помощью источников, использующих бензин, солянку, уголь. Но их нужно постоянно закупать, а это не выгодно. По его мнению, наиболее эффективно в данном случае использовать возобновляемую энергетику, а именно волновую энергетику. Остров – это большой туристический бизнес, соответственно, ему нужны вода и энергия.

За основу изобретатель взял опыт использования волновой энергетики в Австрии, но устранил недостатки. Так, предложенная им модель имеет более низкую изнашиваемость и не загрязняет окружающую среду. В США на конкурс М. Литовченко надеется найти инвесторов для реализации своей идеи (*Econet (<http://econet.ua/articles/16360-dnepropetrovskiy-shkolnik-predlozhit-ispolzovat-energiyu-voln-dlya-opresneniya-vody>). – 2014. – 21.05).*

Відновлювані джерела енергії

Агропромышленная компания «АПК «Евгройл» (г. Николаев) начала производство электроэнергии из биомассы и ее реализацию на оптовом рынке электроэнергии. В рамках долгосрочной инвестиционной программы компания построила и ввела в эксплуатацию новую тепловую

електростанцію для виробництва електроенергії з альтернативних возобновляемых источников с установленной мощностью 5 МВт.

Таким образом, сегодня «Евгройл» стала одной из 5 украинских компаний, производящих электроэнергию из биомассы, с долей рынка около 30 %. Компания получила все необходимые для начала работы разрешения от Национальной комиссии регулирования энергетики (НКРЭ). Кроме того, НКРЭ утвердила «зеленый» тариф для «Евгройл» до 2030 г.

Запуск электростанции соответствует стратегии развития компании, а также дополняет основной бизнес «Евгройл» по производству подсолнечного масла, усиливает вертикальную производственную интеграцию и позволяет получить существенную синергию для дальнейшего роста.

«Евгройл» продолжит реализацию инвестиционных проектов и планирует в дальнейшем усилить свою позицию в сегменте альтернативной электроэнергетики (*Українська енергетика UA-Energy.org (http://ua-energy.org/post/43709). – 2014. – 12.05).*

* * *

У Коритишеві розпочали будівництво міні-ТЕС на біопаливі – відходах деревини. Її потужність становитиме 5 МВт. Крім електричної, вона вироблятиме й 10 Гкал теплової енергії.

Проект міні-ТЕС передбачає використання сучасної техніки для утилізації відходів безпосередньо в лісі, поблизу обробних комбінатів, а також автоматизацію практично всіх процесів з мінімальною ручною працею. Поруч передбачається спорудити елеватор об'ємом 50 т та завод з виробництва деревних пелет.

За фінансової підтримки ЄБРР цей план узявся втілювати в життя науково-виробничий комбінат «Енергосоюз». Вартість такої ТЕС становить 10 млн євро. Автори проекту запевняють: затрати окупляться вже за три роки, якщо вироблена енергія реалізовуватиметься за «зеленим» тарифом (*Вернигора Г. Альтернатива газу // Сільські вісті (http://www.silskivisti.kiev.ua/19100/index.php?n=22372). – 2014. – 16.05).*

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

ГЕСС Консалтинг Україна» оголосила про підписання Меморандуму про співпрацю з Миргородською міською радою та про започаткування проекту «Розбудова зелених зон». Проект передбачає модернізацію і заміну опалювальних котелень міста та створення «зелених» зон з використанням відновлювальних джерел енергії, технологічно-передового когенераційного обладнання, що буде сприяти значному підвищенню енергоефективності та сталому розвитку в регіоні. Загальний пакет інвестицій проекту становить 40 млн дол.

ГЕСС Консалтинг Україна» сподівається на успішне впровадження цього досконалого проекту з розбудови «зелених» зон для мешканців міста Миргорода протягом наступних двох років.

Проект передбачає будівництво нових районних опалювальних котелень та, у координації з Європейським інвестиційним банком, модернізацію лікарень, шкіл, житлових будівель, включаючи заміну систем теплопостачання, водопостачання та водовідведення, а також нових підстанцій для спорудження міні-ТЕЦ.

Використання мікротурбін Capstone забезпечить місто «зеленою» енергією через ефективне використання природного газу та/чи біомаси. Нові котельні будуть працювати на високотехнологічному американському обладнанні – мікротурбінах Capstone та допоміжному обладнанні, виробленому в Україні, для забезпечення місцевої складової.

Після завершення цих інфраструктурних проектів, «зелені» зони будуть мати оновлені тротуари, відремонтовані вулиці та дитячі майданчики, та вуличне освітлення, що працюватиме з використанням відновлюваної сонячної енергії (*Українська енергетика UA-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/43854>). – 2014. – 15.05*).

* * *

Украинские ученые внесли заметный вклад в изучение популяции китов в Южном полушарии. Изучает их и ЮгНИРО. В настоящее время в Южном полушарии ведется промысел только малых полосатиков. Другие виды просто исследуются. Далеко не всегда биологи настроены оптимистично. Время показало, что перспективы восстановления запасов синих китов за 50 лет до уровня 150 тыс. оказались совершенно нереальными. Явно была переоценена воспроизводительная способность этого вида. Не был учтен ряд других факторов, влияющих на восстановление численности. Оно если и идет, то крайне медленно. Остается риск утраты человечеством синих китов как вида. А ведь это самые крупные животные, когда-либо существовавшие на планете.

Ученые продолжают создавать научную концепцию для решения важной природоохранной задачи – сохранения и восстановления популяции китов Южного полушария (*Изюмов Ю. Строгий мониторинг на защите популяции китов // Керченский рабочий (<http://www.krab.crimea.ua/?p=14730>). – 2014. – 27.05*).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Законодавство з новими правилами виборів ректора, розширенням повноважень студентських парламентів та автономією університетів чекає на українські виші. Про це під час робочого візиту до Херсона заявив міністр освіти і науки України С. Квіт. Очільник освітньої галузі зустрівся з працівниками вищих та професійних навчальних закладів і зазначив, що

докорінно змінювати систему ніхто не буде. Однак від деяких усталених правил, до яких всі вже давно звикли, доведеться відмовитися. Перше, на що звернув увагу С. Квіт, – це кількість вищих навчальних закладів у країні. Міністр упевнений, що закриття декількох з них – необхідний крок для сучасної освіти.

Нині в Україні нараховується понад 250 університетів. І серед них часто зустрічаються такі, де керівництво не приховує скільки треба сплатити за диплом. Міністерство вже затвердило нову систему ліцензування та акредитації.

Головною новиною для тих, хто працює й навчається у ВНЗ, став проект Закону України «Про вищу освіту». Зміни, передбачені законом, стосуються перш за все автономій університетів. Міністерство відмовляється від функцій наглядача за щоденною діяльністю вишів і стає їхнім партнером. ВНЗ зможуть самостійно відкривати депозитні рахунки в банках, учені та студентські ради матимуть набагато більше повноважень. Міністерство контролюватиме тільки якість освіти випускників та наукових досліджень. На зміну ВАКУ прийде окрема організація – Національна агенція з якості.

За словами міністра освіти, зміни торкнуться й вступної кампанії. Змінено правила приймання до ВНЗ цього року. Перш за все скасуємо додаткові 70 балів, які отримує абітурієнт за особливі інтелектуальні здобутки. Бо зазвичай ніхто не може точно роз'яснити, у чому полягають ці «здобутки». Термін вступної кампанії буде скорочено для зручності працівників ВНЗ, адже вони працюють майже весь літній період без відпочинку. Крім того, бал атестата в цьогорічній кампанії буде 60, а не 200.

Зовнішнє незалежне оцінювання в Україні залишиться. Дієвість та прозорість ЗНО, на думку міністра, беззаперечна (*Кучерява О. Освітня галузь змінює правила гри // Новий день* (http://www.newday.kherson.ua/component/blog_calendar/?year=2014&month=05&day=16&modid=70&start=4). – 2014. –16.05)

* * *

Упродовж двох днів, 15–16 травня, відбувалася робота Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України, присвячена 160-річчю з дня народження І. Горбачевського». Захід відбувся на базі конгрес-центру навчально-оздоровчого комплексу ТДМУ.

У ньому взяли участь зареєстровані учасники від 28 навчальних медичних закладів, з яких представники 15 вишів. Окрім того, кожен бажаючий, який не був зареєстрований як учасник, міг спостерігати за перебігом конференції під час її онлайн-трансляції на сайті Тернопільського державного медичного університету ім. І. Горбачевського.

Під час пленарного засідання розглянули аспекти підготовки та підвищення кваліфікації медичних та фармацевтичних кадрів у вищих

навчальних закладах IV рівня акредитації та закладах післядипломної освіти МОЗ України, методика визначення галузевого рейтингу та його показників, моніторинг навчально-методичної діяльності вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів. Фактично усі учасники наголошували на важливості подолання корупції в медичній галузі.

Під час п'яти секційних засідань 15 травня розглянули та обговорили нормативно-правове забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу, інноваційні технології підготовки майбутніх лікарів (провізорів) на теоретичних кафедрах, новітні підходи до практичної підготовки майбутніх лікарів (провізорів) на клінічних кафедрах, сучасні методики післядипломної практичної підготовки лікарів (провізорів), проблеми формування світогляду майбутніх спеціалістів.

16 травня відбулася семінар-нарада перших проректорів, завідувачів лабораторій з питань освіти. Окрім того, цього дня студенти всіх медичних закладів України мали можливість поставити представникам Міністерства охорони здоров'я України запитання. Здебільшого молодь цікавилася кваліфікаційними іспитами «Крок» та розподілом на роботу (*Медична освіта України впроваджує європейські стандарти // Тернопіль вечірній* (<http://t-v.te.ua/podiyi/medichna-osvita-ukrayini-vprovadzhuje-yevropejski-standarti/>). – 2014. – 20.05).

* * *

З 23 по 27 травня 2014 р. на фізичному факультеті Київського національного університету ім. Т. Шевченка відбулася VI Конференція з фізики рідкої речовини: сучасні проблеми. Наукові напрями конференції: Квантові рідини і розчини; Молекулярні рідини, молекулярні розчини; Іонні рідини, іонні розчини; Іоно-електронні рідини (метали) та їх розчини; Полімерні та біополімерні розчини; Суміші фулеренів, нанотрубочок, наночастинок із рідинами; Колоїдні системи: розчини із самоорганізацією, феророзчини; глиняні суспензії; Розчини в поровому середовищі; Медичні і біологічні аспекти фізичних властивостей води та водних розчинів; Радіаційні аспекти фізики рідкого стану; Критичні та надкритичні феномени в рідинах та в рідких системах; Переохоложені рідини. Перехід у скло (*Український науковий клуб «Наш Формат»* (http://nauka.in.ua/opportunities/conference/article_detail/8923). – 2014. – 26.05).

* * *

22 травня в приміщенні дирекції історико-культурного заповідника «Старий Луцьк» відбулася конференція «Любартівські читання». Директор історико-культурного заповідника П. Рудецький розповів, що це вже ювілейна, 10-та конференція. Крім того, конференція приурочена 585-й річниці з'їзду монархів у Луцьку.

У конференції взяли участь науковці з Києва, Острога, Львова, Дубно, Нетішина та інших міст. Багато учасників конференції представили Волинь

* * *

Уже традиційна VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Історія, культура та освіта: християнський вимір», приурочена до Дня слов'янської писемності й культури, відбулася в Хмельницькому інституті МАУП за сприяння Хмельницької єпархії УПЦ (МП).

Слід віддати належне її організаторам та модератору відкриття заходу, завідувачу кафедрою українського православ'я і теології інституту, протоієрею, секретарю єпархії УПЦ (МП) О. Дацюку, які зуміли задати належний науковий рівень перебігу дискусій під час відкриття конференції і тематичних секційних засідань на теми: «Історія, культура: християнський вимір» та «Загальноукраїнські духовні цінності особистості: гуманітарно-освітній простір». Доповнила цей форум і XI Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Україна у сучасному геополітичному просторі: погляд молоді», яка проходила тут паралельно також з ініціативи інституту МАУП і Студентського наукового товариства (*Крізь християнський вимір // Проскупів (<http://proskuriv.info/index.php/2010-12-20-09-09-07/4061-2014-05-22-09-58-01>). – 2014. – 22.05).*

* * *

Як на практиці ефективно використовувати комп'ютерні технології у навчальному процесі обговорювали на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід та проблеми». Друга секція конференції відбулася у Вінницькому міжрегіональному вищому професійному училищі 23 травня, тут обговорювали психолого-педагогічні проблеми ступеневого навчання і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів.

У секції взяли участь близько 60 учасників, які обговорили основні питання професійно-технічної освіти: використання сучасних інформаційних технологій у навчанні, поєднання інформаційно-комунікаційних технологій з особистісно-орієнтованим навчанням, розвиток інформаційної культури педагогічних працівників, організація профільного та допрофільного навчання, інклюзивна освіта, впровадження здоров'я ошадних технологій
*(Вінницька ОДА
(http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc%D0%94%D0%95%D0%9F%D0%909KHB92). – 2014. – 27.05).*

С. Зозуля,
заввідділу науково-аналітичної обробки
та поширення інформації у сфері освіти
Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського,
канд. іст. наук

Новації у сфері освіти й науки: аналітичний огляд нормативно-правових актів та інформації в галузі освіти й науки (червень 2014 р.)

Верховна Рада України прийняла Постанову «Про встановлення мораторію на закриття загальноосвітніх навчальних закладів державної й комунальної форм власності» від 18.06.2014 р. № 2922.

За цю постанову проголосувало 245 народних депутатів, які вважають неприпустимим закриття загальноосвітніх навчальних закладів через брак коштів на їх утримання.

Кабінет Міністрів України постановив: доручити місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування проаналізувати ситуацію щодо функціонування загальноосвітніх навчальних закладів державної й комунальної форм власності в містах і сільській місцевості з урахуванням прогнозованих демографічних змін та вжити заходів призупинення їх необґрунтованої ліквідації; ужити невідкладних заходів щодо зміни умов фінансування загальноосвітніх навчальних закладів державної й комунальної форм власності; проаналізувати стан виконання державної програми «Шкільний автобус» та передбачити в Державному бюджеті на 2015 р. збільшення коштів на її фінансування. *(За матеріалами порталу освітян України «Педрода» – http://pedrada.com.ua/news/gruppy/zakonodavstvo/nepererвної_pedagogichnoyi_osviti/. – 26.06.2014).*

***

У МОН України підписали наказ «Про затвердження і введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти з галузі знань 0202 «Мистецтво»».

Цим документом затверджуються такі складові галузеві стандарти вищої освіти України як освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ), освітньо-професійні програми (ОПП), а також засоби діагностики якості вищої освіти підготовки фахівців (ЗД) за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» у зазначеній вище галузі знань за напрямом підготовки «Музичне мистецтво».

Наприкінці травня 2014 р. міністр освіти С. Квіт підписав відповідний наказ за № 668. *(За матеріалами офіційного веб-сайту МОН України http://www.mon.gov.ua/files/normative/2014-06-03/2424/nmon_668_30052014.pdf. – 2014. – 25.06; інформаційного сайту «document-UA» <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-galuzevih-standartiv-vishoyi-osviti-srrsdoc-srh3000984083.html>. – 2014. – 25.06).*

***

Уряд України реорганізував Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації.

На початку червня 2014 р. було прийнято постанову Кабінету Міністрів України про реорганізацію Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації. Натомість створено центральний орган виконавчої влади з реалізації політики у сфері електронного урядування – *Державна служба з питань електронного урядування*, діяльність якої координуватиметься Кабінетом Міністрів через віце-прем'єр-міністра України, а точніше – міністра регіонального розвитку, будівництва та житло-комунального господарства.

Міністерству освіти і науки будуть повернуті повноваження в керуванні наукою. Це дасть змогу розвивати інфраструктуру наукових досліджень (***За матеріалами веб-порталу органів виконавчої влади України «Урядовий портал»*** http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247366194&cat_id=244276429. – 2014. – 10.06; ***веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*** <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/608434918.pdf> – 2014. – 11.06).

***

Про координацію діяльності структурних підрозділів МОН України й наукових установ з питань позашкільної освіти, виховної роботи та психологічної служби.

Міністр освіти і науки С. Квіт з метою посилення координації діяльності структурних підрозділів МОН України та наукових установ з питань позашкільної освіти, виховної роботи та психологічної служби підписав відповідний наказ № 708 від 12 червня 2014 р., у якому зобов'язує міністерство визначити відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини департаменту професійно-технічної освіти підрозділом, що здійснює координацію діяльності структурних підрозділів міністерства й наукових установ з питань позашкільної освіти, виховної роботи та психологічної служби; керівникам структурних підрозділів міністерства погоджувати нормативно-правові та інші документи, які стосуються питань позашкільної освіти, виховної роботи, психологічної служби і діяльності державних позашкільних навчальних закладів із відділом позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини департаменту професійно-технічної освіти; Інституту інноваційних технологій і змісту освіти спільно з Інститутом проблем виховання НАПН України здійснювати підготовку програмно-методичних, науково-методичних, експериментальних матеріалів, проведення організаційно-масових заходів, упровадження інноваційних, міжнародних проектів з питань позашкільної освіти, патріотичного виховання, діяльності психологічної служби за погодженням з відділом позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини департаменту

професійно-технічної освіти (*За матеріалами освітнього порталу «Освіта. UA» <http://osvita.ua/legislation/other/41587/>. – 2014. – 22.06).*

***

Кабінет Міністрів України схвалив спрощення процедури передачі нерухомого майна державної власності в комунальну власність для розміщення дошкільних навчальних закладів.

У цьому контексті міністр економічного розвитку і торгівлі України П. Шеремета зауважив, що запропоновані законопроектом зміни сприятимуть реорганізації та розвитку дошкільної освіти, повноцінній підготовці дітей до навчання в школі. Це можливо саме завдяки відкриттю нових закладів як у новобудовах, так і в пристосованих вільних приміщеннях.

Згідно з цим законопроектом, передача нерухомості здійснюватиметься за рішенням органів, що уповноважені керувати державним майном, за погодженням із Міністерством фінансів України, Фондом державного майна, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

Такі засади можуть бути втілені за умови, якщо органи місцевого самоврядування візьмуть на себе зобов'язання використовувати приміщення за цільовим призначенням і не відчужувати нерухомість, призначену для дитячих садків, у приватну власність (*За матеріалами порталу освітян України «Педрада» – http://pedrada.com.ua/news/gruppy/zakonodavstvo/nepererivnoyi_pedagogichnoyi_osviti/. – 2014. – 26.06).*

***

МОН України затверджено обсяги державного замовлення освітянам.

11 червня 2014 р. Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб у 2014 році».

Згідно з цим документом, було визначено обсяги державного замовлення на прийом та випуск фахівців із вищою освітою, а також перелік державних замовників. Зокрема: молодших спеціалістів – 59,4 тис. осіб, бакалаврів – 98,7 тис. осіб; спеціалістів та магістрів – 55,5 тис. та 33 тис. осіб відповідно.

Таким чином, кількість місць державного замовлення розподілятиметься конкурсною комісією МОН серед ВНЗ, підпорядкованих міністерству, на конкурсних засадах.

У 2014 р. розподіл місць державного замовлення здійснюватиметься за 45 галузями знань, 290 спеціальностями ОКР молодшого спеціаліста, 152 напрямками ОКР бакалавра, 470 спеціальностями ОКР спеціаліста та 496 спеціальностями ОКР магістра.

В останні п'ять років розміщення державного замовлення за напрямками (спеціальностями), здійснюється з урахуванням профільності ВНЗ (*За матеріалами веб-порталу органів виконавчої влади України «Урядовий*

портал»

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247381551&cat_id=244276429. – 2014. – 10.06).

***

Рішення МОН України про зарахування учнів та вихованців, батьки яких змінюють місце проживання, до навчальних закладів у 2013–2014 н. р.

Зважаючи на політичну ситуацію в Україні, міністерство підготувало офіційну відповідь на запит громадян – лист «Щодо зарахування учнів та вихованців, батьки яких змінюють місце проживання, до навчальних закладів у 2013–2014 навчальному році».

Документ містить прохання забезпечити належні умови для навчання та виховання дітей, які виїхали на проживання або тимчасове перебування до інших населених пунктів України, та здійснювати прийом дітей до дошкільних навчальних закладів без попередньої електронної реєстрації.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про дошкільну освіту» Рада міністрів АР Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти в межах їх компетенції повинні забезпечити реалізацію державної політики у сфері дошкільної освіти на відповідній території та створити умови для одержання громадянами дошкільної освіти.

Відповідний документ зареєстровано від 24.03.2014 р. № 1/9-171 (*За матеріалом сайту «Соціальний захист громадян» <http://soc-in.com/rozyasnennya/inshi-organi/7497-shhodo-zarahuvannya-ditej-batki-yakih-zminili-misce-prozhivannya-u-zvyazku-z-vijskovimi-diyami-do-do.html>. – 2014. – 27.06).*

***

Презентація підручника з української мови в Канаді.

14 червня 2014 р. завдяки методичному комітету Шкільної ради Конгресу українців Канади в Торонто (у співпраці з Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка») відбулася відеопрезентація нового підручника з української мови як іноземної «КРОК-2».

Його автор О. Палінська продовжує серію «КРОК», за якою чимало учнів Канади навчаються української мови, починаючи з 2011 р.

Співпраця в освітній сфері між шкільною радою Конгресу українців Канади та Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою має кількарічну історію. Зокрема реалізовано низку спільних проектів, представники обох країн беруть активну участь в освітніх заходах, конференціях і семінарах, учителі Канади активно використовують у

навчальному процесі проекти, розроблені представниками інституту тощо (За матеріалами освітнього порталу «ПедПРЕСА» <http://pedpresa.com.ua/blog/oprylyudneno-doopratsovaniy-proekt-kontseptsiyi-profilnoho-navchannya-v-starshij-shkoli.html>. – 2014. – 20.06).

***

Міжнародна співпраця МОН України: зустріч із представниками НАТО та дводенний візит міністра освіти в США.

У першій половині червня міністр освіти і науки С. Квіт провів зустріч із заступником помічника Генерального секретаря НАТО з питань громадської дипломатії Г. Нігусом.

До них приєдналися керівник відділу по роботі з країнами-партнерами та країнами-членами НАТО Т. Вайтсайда, директор Офісу зв'язку НАТО в Україні М. Кожієл, директор Центру інформації та документації НАТО в Україні Н. Немилівська, помічник директора центру І. Басиста. Вони обмінялися думками щодо соціально-політичної ситуації в Україні та обговорили питання розвитку українського громадянського суспільства.

Під час зустрічі міністр розповів представникам НАТО про головні напрями діяльності та першочергові кроки міністерства в контексті реформування освіти. Зокрема йшлося про те, що нині МОН України працює над трьома законопроектами: «Про вищу освіту» (прийнятий Верховною Радою в першому читанні), «Про освіту» (стосується реформи у середній освіті) та «Про науку і наукову діяльність».

У свою чергу заступник помічника Генерального секретаря НАТО Г. Нігус запропонував розпочати співпрацю міністерства та НАТО з відрядження кількох українських професорів зі східних університетів до одного з ВНЗ НАТО (Defence College), що розташований у Римі. Так, на його думку, українські викладачі матимуть змогу розповісти про свою країну, її геополітику, оскільки у Європейському академічному середовищі про Україну знають замало.

У другій половині червня С. Квіт перебував із візитом у Вашингтоні (США). Під час відрядження він взяв участь у роботі II Саміту українсько-американської робочої групи: щорічний табель України (US-UA Working Group Yearly Summit II: Providing Ukraine with an Annual Report Card).

Під час засідання українсько-американської робочої групи міністр освіти і науки С. Квіт виступив з доповіддю на тему: «У чому полягає важливість вільної, стабільної та процвітаючої України? – погляд із України». Зокрема він поінформував учасників саміту щодо поточного стану та перспектив розвитку освітньої та наукової галузей України. (За матеріалами веб-порталу органів виконавчої влади України «Урядовий портал» http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/tag?tag_id=244824580 – 2014. – 26.06).

***

Міжнародний освітній конгрес Education and Science and their Role in Social and Industrial Progress of Society.

У Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова відбувся Міжнародний освітній конгрес (12–14.06.2014). У межах заходу проведено науковий форум – Міжнародну конференцію на тему: «Освіта та наука, їхня роль в соціальному та індустріальному прогресі суспільства».

Організаторами заходу виступили МОН України, НАПН України, Національний університет ім. М. П. Драгоманова, НЦ «Мала академія наук України», Інститут екології економіки і права, Державний фонд фундаментальних досліджень, Європейська асоціація організацій позашкільної освіти дітей та молоді, Міжнародна асоціація екологів університетів.

Головна мета Міжнародного освітнього конгресу полягала в обговоренні стратегічних питань розвитку освіти і науки та розширенні міжнародного партнерства. Участь у роботі конгресу взяли 300 учасників: педагоги, представники наукових, освітянських, громадських установ України, Білорусі, Болгарії, Грузії, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Польщі, Росії, Словаччини, США, Угорщини, Франції, Чехії та інших країн (Використано матеріали офіційного веб-порталу НПУ ім. М. П. Драгоманова <http://www.npu.edu.ua/index.php/ua/podii/2817-education-and-science-and-their-role-in-social-and-industrial-progress-of-society>. – 2014. – 19.06; веб-сайту КМО Профспілки працівників освіти і науки України «Освітня столиця» <http://profspilka.kiev.ua/publikacii/novyny/3465-mzhnarodniy-osvtny-kongres-u-npu-m-mp-dragomanova.html>. – 2014. – 19.06; офіційного веб-порталу Комітету ВРУ з питань освіти і науки http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=91CAA338A6AB2893CE035D03BAC3AA6E?art_id=60661&cat_id=44731. – 2014. – 19.06; веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/397225518.pdf>. – 2014. – 20.06).

***

Вища освіта України у світовому рейтингу.

Ліга провідних академічних університетів світу Universitas 21 складає щорічний рейтинг країн, що пропонують вищу освіту для іноземних студентів. Найперше, що оцінюється – це система вищої освіти різних країн світу, їхній розвиток і ступінь впливу на міжнародну освіту.

Загальний рейтинг формується з чотирьох основних категорій: ресурси, середовище, співробітництво і результативність.

Рейтинг цього року охоплює 50 країн світу. Перші десять місць між країнами розподілено таким чином: 1. США; 2. Швеція; 3. Канада; 4. Данія; 5. Фінляндія; 6. Швейцарія; 7. Нідерланди; 8. Велика Британія; 9. Австралія; 10. Сингапур. Росія перебуває на 35-му місці (після Китаю), а Україна – на 42-й сходинці.

У підсумкових розрахунках урахувалися поправки на чисельність населення досліджуваних країн.

Повний рейтинг найкращих університетів світу можна переглянути, перейшовши за гіперпосиланням <http://timo.com.ua/node/7774>. (За матеріалами КМО Профспілки працівників освіти і науки України «Освітняни столиці» <http://profspilka.kiev.ua/publikacii/novyny/3424-u-svtovomu-reytingu-vischoyi-osvti-ukrayina-na-42-msc.html>. – 2014. – 25.06; інформаційного сайту «Тестування і моніторинг в освіті. ТІМО» <http://timo.com.ua/node/7774>. – 2014. – 24.06).

***

Перспективи розвитку бібліотечно-інформаційної сфери.

Два провідні київські ВНЗ – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) та Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) – спрямовують свої зусилля на розвиток вищої бібліотечної освіти.

Зокрема в НАКККіМ у 2014 р. оголошено набір студентів за напрямом підготовки «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія», кваліфікація «Фахівець з бібліотечної справи», освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр». На навчання приймаються особи з повною загальною середньою освітою. Випускникам училищ культури та працівникам бібліотек, що мають дипломи молодшого спеціаліста надається унікальна можливість вступу на III курс.

У КНУКіМ запропонували низку змін щодо вдосконалення підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної галузі. Зокрема було прийнято рішення щодо модернізації навчальних планів та підготовки інформаціологів-аналітиків, спеціалістів з інформаційної безпеки (***Використано матеріали сайту Української бібліотечної асоціації <http://ula.org.ua/ua/news/2847-novi-mozhlyvosti-zdobuttia-bazovoi-vyshchoi-profesiinoi-bibliotechnoi-osvity>. – 2014. – 23.06; офіційного веб-сайту Київського національного університету культури і мистецтв: <http://knukim.edu.ua/novyny/noviy-impuls-profesiyi-bibliotekarya-informatsiologa/>; освітнього порталу: <http://www.osvita.org.ua/news/77229.html>. – 2014. – 23.06; веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/397225518.pdf>. – 2014. – 25.06).***

***

Всеукраїнський соціальний проект «ІКТ – освітянам!».

МІЦФЕР (Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку) проводить для педагогів Всеукраїнський соціальний проект «ІКТ – освітянам!». Його мета – підвищити інформаційну та правову компетентностей керівників, заступників керівників, інших працівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів України.

У центрі навчать використовувати електронні продукти та системи для вирішення професійних завдань, оптимізації роботи з документами. Це

сприятиме професійному розвитку освітян, підвищенню ефективності освітнього процесу та якості освіти в Україні.

Фінансове забезпечення проведення практикумів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), електронних продуктів та систем, оплату праці тренерів, виготовлення презентаційних і роздаткових матеріалів здійснює Цифрове видавництво МЦФЕР.

Представники напряму «МЦФЕР: Освіта» уже провели майстер-класи з використання електронних продуктів та систем для оптимізації роботи з документацією навчального закладу в Черкаській, Хмельницькій та Київській областях (*За матеріалами порталу освітян України «Педрода» – http://pedrada.com.ua/news/gruppy/zakonodavstvo/neperervnoyi_pedagogichnoy_i_osviti/. – 2014. – 26.06*).

***

Інтелектуальний відпочинок для обдарованих та талановитих дітей.

На базі дитячого табору «Юний турист» у с. Количівка Чернігівського району відбулося свято науки та інтелекту – відкриття обласної Літньої школи для обдарованих та талановитих дітей Чернігівської області.

Відпочиватимуть в оздоровчому таборі учні 8–10 класів, які мають високі досягнення за результатами участі в учнівських олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідних робіт учнів-членів МАН України та інших інтелектуальних змаганнях із природничо-технічного та історико-краєзнавчого профілю.

Перебування в Літній школі дасть можливість дітям інтелектуально збагатитися, знайти однодумців, поділитися з ними власними ідеями та напрацюваннями, визначитись із тематикою майбутніх дослідницьких робіт.

Передбачається проведення лекцій, практичних занять, конференцій, наукових дискусій, зустрічей із провідними науковцями, круглих столів, цікавих інтелектуальних ігор, творчих конкурсів, спортивних змагань, зустрічей із цікавими людьми, пізнавальних екскурсій мальовничими куточками Чернігівщини. До роботи в таборі будуть залучені провідні науково-педагогічні працівники навчальних закладів області (*За матеріалами офіційного сайту МОН України <http://www.mon.gov.ua/ua/regionalnews/34617-na-chernigivschini-startuvav-intelektualniy-vidpochinok-dlya-obdarovanih-ta-talanovitih-ditey>. – 2014. – 25.06*).

Охорона здоров'я

У Харківській області завершується робота над проектом «Джерело нейтронів». За словами директора Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської ОДА Ю. Світличної, «Джерело нейтронів» є складовою великого інвестиційного проекту зі

створення унікального для України високотехнологічного проекту – міжнародного центру ядерної медицини, який буде реалізований на базі Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут». Планується створення медичних палат, у яких люди зможуть проходити лікування за допомогою швидкодіючих ізотопів. На сьогодні проект «Джерело нейтронів» перебуває на стадії завершення, йде оформлення документів для доставки додаткового медичного прискорювача зі США. Загальний обсяг вкладених коштів іноземними партнерами становить близько 50 млн дол. США (*Харківська обласна державна адміністрація* (<http://kharkivoda.gov.ua/uk/news/view/id/22207>). – 2014. – 13.05).

* * *

У приміщенні обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. М. Садовського 15 травня відбулася науково-практична конференція «Інноваційні методи в лікуванні інсульту», присвячена 10-й річниці створення інсультного відділення Вінницької обласної психоневрологічної лікарні імені академіка О. І. Юценка.

На конференції обговорили здобутки і проблемні питання діяльності інсультного відділення обласної лікарні, впровадження новітніх методів лікування інсультів і хвороб серцево-судинної системи, профілактика і лікування інсультів, забезпечення лікарськими препаратами пацієнтів.

Найбільш активним і старанним працівникам відділення вручили грамоти, подяки і грошові премії (*ПЕРШІ НОВИНИ* (<http://ilikenews.com/article/u-vinnici-vidbulasya-konferenciya-innovaciyi-metodi-v-likuvanni-insultu>). – 2014. – 15.05).

Наукові видання

У рамках науково-практичної конференції «Юхим Сіцинський — визначний дослідник Подільської землі», що проходила за ініціативою Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника, відбулася презентація нової книги автора й упорядника, видавця, відомого громадського діяча М. Мошака. Книга має назву «Великий Подолянин. Біографія, спогади, документи та листування Юхима Йосиповича Сіцинського» та містить унікальні архівні матеріали, які досі не публікувалися, а також сюжети, що вже побачили світ у попередній історико-краєзнавчій розвідці «Краєзнавчими стежками Поділля» (2013 р.).

Книга складається із семи розділів: основні віхи життя і діяльності Ю. Сіцинського, спогади його і сучасників, епістолярна спадщина з М. Грушевським, В. Антоновичем, М. Петровим, С. Єфремовим, П. Житецьким та іншими визначними українськими громадсько-політичними діячами, відомості про два арешти і звинувачення у контрреволюції (за радянських часів), цінні матеріали 20–30-х років, пов'язані з життям Сіцинського, також про те, як у нього відбирали власне домоволодіння, а ще

цінні бібліографічні дані та відомості про генеалогічне дерево родини Сіцинських-Січинських.

Передмову до цього об'ємного видання написав доктор історичних наук, професор В. Нечитайло, який, зокрема, резюмує: «Поява кожної нової книги, присвяченої забутим фактам нашої історії, відродженню національної духовності, як зелена гілка Божої благодаті, дарує нам озаріння й надію на розквіт української державності. Прикладом може бути і це видання, що слугуватиме самобутнім провідником в осягненні важливої сторінки вітчизняної історії. Значення такого красзнавчого досвіду важко переоцінити. Як писав А. Августин: що потрібне бджолі, те потрібне й вулику».

Також доповідач запропонував учасникам конференції розглянути можливість влаштувати музей-садибу Юхима Сіцинського та показати побут українського інтелігента-подолянина кінця ХІХ, поч. ХХ ст., а також відновити той сад, зокрема квітник, які закладав особисто ювіляр (тюльпани виписував з Голландії).

М. Мошак наголосив, що взявся за видання мемуарів, листування і різних документів Юхима Сіцинського, аби показати його великий внесок у розбудову національного громадянського суспільства на Поділлі *(Чи зацвітуть на Поділлі сіцінки? // Проскурів (http://proskuriv.info/index.php/2010-12-20-09-11-47/4052-2014-05-22-09-11-29). – 2014. – 22.05).*

* * *

Накануне Дня науки специалисты Украинского научно-исследовательского противочумного института им. И. И. Мечникова представили созданный ими нозогеографический атлас «Туберкулез, ко-инфекция ТБ/ВИЧ, социально-экономическое состояние территорий и организационно-методическое обеспечение населения в Украине и в Одесской области в 1998–2012 гг. (картографирование, интегральное оценивание, моделирование, анализ».

О такой науке, как нозогеография, знают, наверное, немногие. Одна из ее задач – исследование влияния социальных факторов на уровень распространенности и особенности течения отдельных заболеваний среди жителей определенных территорий. Ученые противочумного института, впервые в Украине, взялись и решили эту задачу. Разработанный ими атлас, над которым немало потрудился коллектив авторов из 13 человек, представлен уже в третьем, дополненном и обновленном, варианте. Цель его – создать комплексное, обобщенное представление о напряженности эпидемической ситуации по наиболее актуальным социально-зависимым заболеваниям – туберкулезу и сочетанной, или ко-инфекции туберкулез плюс вирус иммунодефицита человека (ТБ/ВИЧ).

В шести разделах атласа обобщены данные о распространенности названных инфекций не только по отдельным областям Украины, но и по 43 городам страны, а в Одесской области – по всем районам и даже по отдельным большим селам. Более 20 карт, 56 графиков и диаграмм, 23

таблицы исходных данных. Не считая математических формул, учитывающих, к примеру, количество впервые заболевших пациентов и тех, кто прибыл из других территорий, рецидивы заболевания, снятие пациентов с учета в связи с выздоровлением или смертью.

Для оценки социально-экономического состояния территорий учитывались 25 показателей, в том числе демографические, экологические, инфраструктурные и жилищные характеристики, материальное состояние жителей (зарплаты, пенсии, безработица). Чтобы оценить ресурсную и организационную обеспеченность медицинской системы на отдельных территориях, использовалось около 30 показателей, в том числе финансовые, материальные, кадровые. Надо сказать, что состояние Одесской области оценивалось по результатам углубленного анализа (думается, такое внимание понятно) эффективности работы медучреждений, в частности, районных и сельских больниц, численности врачей и среднего медперсонала, по обеспеченности больничными койками и т. д.

Атлас, в целом, – первая в Украине столь многомерная попытка обобщенного анализа эпидситуации с туберкулезом и ко-инфекцией. При этом надо учитывать, что социальная картина изменилась, чему способствовали политическая и экономическая нестабильность в стране. Этот научный труд тем более актуален, что, согласно критериям ВОЗ, с 1995 г. в Украине констатирована эпидемия туберкулеза. Следует учитывать и рост распространенности ВИЧ/СПИДа, ко-инфекции ТБ/ВИЧ и мультирезистентного, то есть нечувствительного к нынешним препаратам, туберкулеза, а также, как отмечено в предисловии к атласу, «ряд допущенных ошибок в реализации противотуберкулезных программ». Надо ли убеждать, что тенденции к снижению и стабилизации заболеваемости туберкулезом – временные и что нужно мобилизовать все силы на профилактику и борьбу с ним?

Напомним: эпидемический порог – 50 новых случаев заболевания туберкулезом на 100 тыс. населения, зарегистрированные в течение года. В Украине он значительно превышен, а ВИЧ/СПИД усугубляет ситуацию: ВИЧ очень способствует повышению заболеваемости туберкулезом и его рецидивам. Сегодня более 30 % больных туберкулезом являются ВИЧ-инфицированными, смертность среди них значительно выше.

К 2012 году в мире уже насчитывалось 35 млн. людей, живущих с ВИЧ. Множатся и случаи мультирезистентного туберкулеза. «Мы на пороге развития мутированных форм бактерий туберкулеза. Необходимо стопроцентное обследование ВИЧ-инфицированных людей на туберкулез, а также сплошное обследование больных туберкулезом на ВИЧ».

Следует учесть, что модель оценивания, представленная в атласе, проходила апробирование не один десяток лет в процессе работы с разными объектами – социальными, социально-экономическими, социально-экологическими. Потому она имеет значение не только как научно-методический материал. «Атласу надлежит стать настольным документом для лиц, принимающих решения», – мнение ученых, врачей-практиков,

представителей общественных организаций, принявших участие в информационном семинаре по эффективному использованию атласа. В частности, такие авторы атласа, как кандидат медицинских наук, заслуженный врач Украины, лауреат конкурса «Вечерней Одессы» — «Люди дела» Л. Авербух, кандидат технических наук А. Крисилов, молодые, но перспективные сотрудники института А. Постнов и В. Чумаченко, привели убедительные доводы. Представленная модель может быть инструментом при решении проблем здравоохранения, помогая в дифференцированном распределении ресурсов не только руководителям лечебно-профилактических учреждений, но и органам местной власти — от руководства регионов до сельских советов. По достоинству оценил научный труд коллектива преподаватель медуниверситета кандидат медицинских наук М. Тверезовский, заметив, что его электронная версия сослужила бы добрую службу выпускникам вуза, специализирующимся в семейной медицине. А председатель правления областного БФ «За будущее без СПИДа» В. Пахомов полагает, что наработки атласа можно адаптировать под задачи общественных организаций, занимающихся проблемами ВИЧ-инфекции, скажем, анализировать потребности таких людей в социальных услугах.

Атлас будет обновляться, дополняться по специально созданной здесь же системе, учитывая все замечания, предложения (*Стерненко М. Уникальная «ориентировка» от ученых-медиков // Вечерняя Одесса (<http://vo.od.ua/rubrics/medicina/29347.php>). – 2014. – 22.05*).

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції
«Місце і роль бібліотеки у формуванні національного інформаційного простору»
(Київ, 21–23 жовтня 2014 р.)

А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Візуальне представлення інформації та роль сучасних бібліотек у створенні та зберіганні інфографічних продуктів

У статті розкрито значення інфографіки як аналітичного продукту в сучасній журналістиці та діяльності вітчизняних і зарубіжних інформаційно-аналітичних служб. Розглянуто роль у створенні, акумуляції та збереженні інфографічного аналітичного продукту сучасних вітчизняних бібліотек. Проаналізовано перспективи зберігання електронних версій видань із графічними матеріалами та їх представлення в інформаційних ресурсах.

Ключові слова: національні бібліотеки, інформаційний ресурс, інфографіка, візуальна журналістика, інформаційно-аналітичні служби.

Проблеми та можливості, що їх породила цифрова революція,

актуалізували розвиток інформаційно-аналітичних послуг і продовжують змінювати роботу аналітиків. В еру інформаційного перенасичення всі, хто працює з інформацією, потребують постійного вдосконалення інструментів відбору, аналізу та представлення інформаційно-аналітичних продуктів.

Із зростанням кількості даних, що потребують аналізу, інформації, яку необхідно узагальнити, зростає роль схематичного або графічного представлення цієї інформації. Сьогодні в маркетингу, журналістиці, соціології, політології, науці й освіті зростає затребуваність проєктів, заснованих на візуалізації даних. Якісна інфографіка, крім графічної привабливості, представляє інформацію у зрозумілій та чіткій логічній структурі, чим значно полегшує процес її сприйняття.

Зростаюча популярність інфографіки та розвиток її візуальної естетики цілком виправдана збільшенням обсягів інформації та потреби в її якісній обробці й подачі. На нинішньому етапі можна констатувати розвиток як практичних розробок у галузі методик візуалізації інформації, так і потребу в науковому осмисленні специфіки використання інфографіки як засобу візуальної комунікації в умовах інформаційної революції. Особлива роль у дослідженні використання графічного візуального подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого й чіткого відображення комплексної інформації, може належати бібліотекам – як науковим та інформаційним центрам, що в процесі реалізації своїх функцій створюють різного виду інфографічні продукти, та як установам, покликаним збирати, систематизувати та забезпечувати доступ до найрізноманітніших інформаційних продуктів, зокрема і візуальних, у тому числі продукованих і поширюваних у електронному вигляді.

Проблеми використання методик візуалізації в аналітичних продуктах, журналістиці (так звана «мультимедійна журналістика», «журналістика даних») та маркетингу осмислюється фахівцями головним чином на рівні практичному [7, 8, 20, 21], і знайшли певне відображення в окремих теоретичних розробках [6, 22].

Поняття «інфографіка» використовується для позначення візуального подання інформації, знань або даних у зручному для сприйняття вигляді [1, 2]. Під цим терміном, як правило, розуміють будь-яке поєднання графіки і тексту, від класичних варіантів, коли текст супроводжується пояснюючими малюнками, до новаторських, де на перший план виходить графічні елементи, а текст має допоміжне значення. Таким чином, зважаючи на широке використання терміну, поняття «інфографіка» має не досить чітку, в силу широкого трактування, дефініцію. Тут слід зважати на поєднання двох динамічних понять у наведеному визначенні: комплексна інформація та зручність сприйняття постійно змінюються. Змінюється кількість, якість, тип споживаної нами інформації та всі її властивості.

Найпростіша інфографіка – це графіки, карти, таблиці, логічні схеми та кругові діаграми. У більш складному вигляді інфографіка може містити комбінації фотографій, текстових блоків, таблиць, діаграм, реконструкцію подій, бути представлена у вигляді коміксів, карикатур, емблем, ілюстрацій.

Використовується будь-який образ чи схематичне позначення, що може ефективно передавати дані [2].

Інфографіка – явище не нове: вона зародилася ще у XIV ст. для передачі знання в маси через систему образів. Експерти відзначають високий рівень зразків тогочасної інфографіки [5]. Власне термін *infographics* уперше був використаний у середині XVIII ст. в газеті *The New York Times* [5]. Як абсолютно новий жанр інфографіка виникла у 1982 р., коли на ринку США з'явилася нова національна газета *USA Today*, що значну частину площі відвела під так звані «інформаційні малюнки». Успіх *USA Today* у читачів зумовив швидке поширення інфографіки у США. З кінця 80-х років інфографіку почали використовувати провідні європейські видання. На початку 90-х років виникають спеціалізовані агентства, наприклад, британська *Graphic News*, а світові інформаційні агентства (AP, Reuters, AFP та ін.) створюють спеціалізовані служби [1].

Сьогодні інфографічні продукти використовуються як аналітичними центрами в інформаційно-аналітичних дослідженнях суспільно-політичного та соціально-економічного характеру, так і ЗМІ, що дає змогу друкованим та інтернет-виданням адаптуватися до роботи в умовах, коли телебачення та Інтернет зробили культуру більш візуальною.

Так, серед світових аналітичних центрів можна відмітити *The Heritage Foundation* («Спадщина») – Стратегічний дослідний інститут США, що займається широким спектром питань громадської політики. Ідея інституту – побудувати статистичну модель суспільства та забезпечити доступ до неї широкої громадськості [18]. Фундація видає ряд аналітичних досліджень, з найвідоміших, де використовується візуалізація – щорічний «Індекс економічної свободи» (<http://www.heritage.org/index/heatmap>) [23].

Інфографіку також використовують зарубіжні фахівці на основі даних Інституту міжнародної економіки Петерсона (*The Peterson Institute for International Economics*) [19]. Інститут займає перше місце як провідний мозковий центр у світі в галузі міжнародної економіки в мозкових центрах і цивільних програмах [18].

Варто окремо відзначити вітчизняний інформаційно-аналітичний центр Інфолайт (infolight.org.ua), який публікує інфографічні матеріали, використовуючи офіційні дані різних соціологічних досліджень (<http://infolight.org.ua/content/opituvannya-vciom-stavlennya-gromadyan-rf-do-anksiyi-krimu>), у тому числі державних служб, як на прикладі Держстату (<http://infolight.org.ua/content/dinamika-ta-geografiya-bezrobittya-v-ukrayini-ta-ies-u-2012-2013-rr>), або на базі даних міністерств, як то МОЗ України (<http://infolight.org.ua/content/analiz-ruhu-pryamih-inozemnih-investiciy-akcionernogo-kapitalu-v-ukrayini-za-2012-rik>). Проект дуже стрімко розвивається. *Info-Light* являє собою об'єднання фахівців зі знаннями у сфері інформаційних технологій, а саме візуалізації даних та інтерактивної інфографіки, дослідження якого поширюються на сфери політики, економіки, екології, соціології, маркетингу та муніципального господарства [17].

Поміж інших популярних журналістських ресурсів вигідно виділяється

ТЕКСТИ.org.ua (texty.org.ua), у роботі якого особливе місце посідають журналістика даних та інфографіка. Крім того, редакційна політика дуже демократична, оскільки заохочує експериментувати із народною журналістикою, надаючи право читачам самим ставити новини та пропонувати варіанти рішення тої чи іншої проблеми. Проект відомий своїми інфографічними продуктами для Центру політико-правових реформ (<http://www.pravo.org.ua/209-slaider-novyn/1648-borotba-z-koruptsiieiu-shcho-potribno-znaty-i-vymahaty-kozhnomu.html>), Інституту світової політики (<http://iwrp.org.ua/ukr/public/1044.html>) та інших мозкових центрів.

Досить цікавим у плані візуалізації даних є підхід Українського Інституту Публічної Політики. Команда організації на основі власних досліджень та аналізу стратегічних інтересів України у політиці, економіці, оборонній політиці, питаннях міграції, довілля та гуманітарної сфери крім звичайних статичних презентацій готує якісні анімаційні ролики, в яких змістовно та поетапно відображаються плани майбутніх реформ, їх вплив на ту чи іншу сферу, або ж результати тих змін, які вже відбулися в реформованих галузях [24].

Розгортають роботу у напрямі створення інфографічного аналітичного продукту та спеціалізовані служби сучасних вітчизняних бібліотек, зокрема, Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ та Національна юридична бібліотека (НЮБ), створені для введення в широкий суспільний обіг через управлінську сферу матеріалів з фондів НБУВ, моніторингу й опрацювання зростаючих інформаційних потоків, удосконалення інформаційно-аналітичного обслуговування суспільних інститутів України.

Серед найкращих прикладів інфографіки у світових ЗМІ як в друкарському, так і в цифровому форматі, експерти виділяють роботи американської The New York Times, британської Guardian, аргентинської Clarín, а також іспанських EL Mundo і El País. Ці видання стали інформаційними центрами, в яких відділи інфографіки повністю відповідають за дослідження та виробництво візуального контенту, а не тільки за дизайн і зображення. Інфографіка набирає популярність, і ми бачимо, як її якість росте в Китаї, на Близькому Сході [5, 7].

На жаль, у вітчизняних ЗМІ досить важко знайти зразкові приклади візуалізації. У друкованих виданнях така форма подачі застосовується дещо інтенсивніше, і часом там можна зустріти справді достойні роботи. Проте значного розвитку та оригінальності інфографіка там не здобула.

Що стосується інтернет-видань, які, зважаючи на більш широкі медійні та технічні можливості й мали б застосовувати візуалізацію частіше, – то тут ситуація ще гірша. Крім texty.org.ua, Тиждень.ua (<http://tyzhden.ua/Infographics/>) та, можливо, «Української правди», яка, наприклад, презентувала серію інфографічних матеріалів на тему Євроінтеграції (<http://www.pravda.com.ua/articles/2013/10/29/7000959/>), важко назвати ще якийсь журналістський ресурс, де б постійно вдавалися до візуалізації даних.

Загалом можна констатувати значне відставання вітчизняних ЗМІ від зарубіжних медіа, де візуалізація даних присутня як у журналістських матеріалах, так і на спеціалізованих блогах, присвячених інфографіці [9]. Водночас вітчизняні аналітичні центри досить активно впроваджують використання візуалізації аналітичних матеріалів. Така особливість може бути пояснена вищим рівнем аналітичності спеціалізованих центрів, більшим досвідом роботи із статистичними даними – якщо для журналістського матеріалу дані можуть відбиратися фрагментарно, то для побудови інфографіки потрібна повна картина, і будь-яка «біла пляма» чи пробіл у зборі інформації унеможливить якісну візуалізацію.

Так, характерною рисою роботи інформаційно-аналітичних служб НБУВ є постійний моніторинг актуальних подій і явищ суспільно-політичного, економічного життя країни, правових процесів, зарубіжного досвіду вирішення актуальних проблем; акумуляція та систематизація відповідних даних і формування інформаційної бази. Наголосимо, що підготовка інфографіки передбачає у першу чергу аналітичні навички, і лише в другу – графічного дизайну, тому логічно говорити про «візуальну журналістику» чи «візуальну аналітику» [5].

Процес створення інфографічного продукту передбачає декілька етапів. Перший – формулювання мети створення інфографіки: «що та навіщо показати користувачеві?», висунення гіпотези.

Другий – збір та обробка необхідної для інформативності кінцевого продукту кількості даних. Важливим аспектом створення графічного продукту є ґрунтовне дослідження та точні дані з надійних джерел. Сьогодні більшість необхідної аналітикам інформації зосереджена у відкритих джерелах. Усе більше інформації стає публічною, разом з відкритим програмним забезпеченням, що істотно демократизує інформаційну сферу [7]. Як показує практика СІАЗ і НЮБ НБУВ, однією з найважливіших якісних характеристик інформації є вірогідність. Про високий рівень вірогідності інформації можна говорити лише тоді, коли її автори чітко відстежують шлях надходження первинної інформації з метою недопущення її перекручування. Останнє відбувається внаслідок нашарування на неї під час передруку з першоджерела додаткових інформаційних блоків, що містять так звану авторську інтерпретацію (власне осмислення та прогнози на основі особистих вражень), внаслідок чого втрачається справжнє значення інформації під час випадкового або навмисного виривання її з контексту [13, 249–250].

Серед інформаційних сайтів, як джерела найбільш вірогідної інформації, своєю оперативністю (що дуже важливо під час виконання замовлень) виділяються сайти новин. Цей тип сайтів спрямований на інформування відвідувачів про останні новини в реальному часі [13, 254]. За певний період, наприклад, за тиждень, накопичується певна кількість інформації на актуальну тему. Досить часто такі масиви повідомлень можна відсортувати з допомогою архіву на веб-сайті. Усе це дуже доречно при отриманні статистичних даних, подальшому аналізі та представленні їх у графічному

вигляді.

У практиці роботи СІАЗ із мережевою інформацією є також досвід використання автоматизованої інформаційно-моніторингової системи відбору Web-Observer. Функціонування системи полягає у відборі необхідної новинної інформації з бази публікацій на основі критеріїв відбору, що їх обумовлює користувач системи, а також подальшої обробки отриманої інформації. Запити на вибірку повідомлень з бази публікацій формуються на основі комбінації параметрів, що попередньо задані користувачем.

Утім, на практиці використання автоматизованої інформаційно-моніторингової системи відбору Web-Observer було визнано не достатньо ефективним, оскільки під задані параметри пошуку часто потрапляла інформація, яка лише дотично відповідала певній проблематиці, або неповна інформація, істотні елементи якої містяться на більш глибоких рівнях сайтів [14, 320–321].

Третій етап – аналіз і обробка інформації: систематизація зібраного матеріалу, свого роду зведення «до єдиного знаменника», що зумовить цілісність графічної ідеї.

Тут також з'являється такий важливий аспект інфографіки, як порівняння. Інфографіка осмислена лише тоді, коли є що порівнювати. Наприклад, при порівнянні цифри поточного та минулого місяця чи року. З'являється певна динаміка, яку можна аналізувати, виявити тенденції та приховані закономірності, виходячи з них – робити прогнози.

Останній, четвертий етап передбачає обрання способу графічної подачі основної думки з допомогою доступних візуальних інструментів [5, 11]. Спосіб візуалізації обирається залежно від поставленого завдання: показати зв'язки (матриці, діаграми розсіювання, діаграми зв'язків, дендрограми, діаграма Вена-Ейлера); динаміку (таймлайн, лінійний графік, діаграма розкиду); частини цілого (гістограма, кругова діаграма, пласке дерево, кільцева діаграма); набір значень (пелюсткова та бульбашкова діаграма); розташування (карта, теплова діаграма, картограма); аналіз тексту (дерево слів, хмаринка тегів – про це нижче). Організація візуалізації допускає використання метафоричних зображень чи образів, які можуть значно посилити сприйняття [9].

Наразі не будемо детально зупинятися на кожному з різновидів діаграм, а перейдемо до розгляду найбільш затребуваних і поширених інструментів при створенні інфографіки. Більшість інструментів візуалізації використовують масиви даних програми Microsoft Excel; для роботи із зображеннями – Adobe Photoshop і Adobe Illustrator, останній більш зручний для роботи з векторною графікою, що безумовно корисно для побудови складного набору діаграм, або спеціально допрацьованих діаграм [3].

Значно полегшити роботу можуть онлайн-сервіси із побудови інфографіки, що передбачають готові шаблони для створення діаграм і графіків. Серед найбільш популярних і зручних можна відмітити easel.ly, piktochart і infogr.am, Google Fusion, програму для побудови діаграм Gephi [8]. Вони дають змогу візуалізувати дані з Excel таблиці за допомогою різних

способів: інтерактивних графіків, карт, на які ставляться автоматичні мітки. Користувач може внести свої дані в сервіс, вибрати один із шаблонів і редагувати його всіма доступними інструментами.

Окремо варто сказати і про карти. Це важливий інструмент, адже часто дослідження пов'язане з географічними об'єктами та територіальною належністю. Серед популярних інструментів можна відзначити OpenStreetMap – сервер, де користувачі самі створюють карти різних міст; OpenHeatMap – сервіс, який зручно використовувати, якщо дані класифіковано за країнами, регіонами, місцевими органами влади. Тут також легко створювати теплові діаграми [10]. Онлайн-сервіс DataPult існує у вигляді самостійної програми, що досить зручно у випадку недоступності мережі.

Табличні дані можна заповнювати безпосередньо в ручному режимі, або оперативно завантажувати з файлу Microsoft Excel. Інтерфейс програми надає можливість вибрати країну, де дані співставляються з областями, федераціями чи штатами (у випадку зі США). Готове зображення карти можна зберігати в багатьох доступних форматах (jpg, png та ін.) і далі працювати з отриманим зображенням в інших графічних редакторах (Photoshop) та наносити свої умовні позначення, надаючи карті свого неповторного вигляду.

Готову інфографіку можна представляти разом із статтею або як самостійний інформаційний продукт. Матеріали, виконані в жанрі інфографіки, автономні, йдуть під своїми заголовками. Найчастіше така інфографіка зустрічається в журнальній періодиці і в інтернет-ЗМІ. Причому останні активно використовують цей жанр, збагачуючи його за рахунок своїх специфічних можливостей (анімація, 3D-зображення тощо) [11].

Звертаючись до практики зарубіжних ЗМІ, які, як зазначалося вище, мають істотний досвід у підготовці інфографіки, відзначимо, що журналісти зазвичай виконують як аналітичну роботу, так і дизайнерську реалізацію [8]. На практиці такий підхід досить виправданий. Специфіка роботи в НЮБ НБУВ при створенні інформаційно-аналітичних продуктів для конкретних замовників на постійній основі, вимагає від співробітників бути постійно в курсі останніх подій в Україні та світі, що дає можливість спрогнозувати актуальність цих подій для висвітлення у наступному випуску. А висока періодичність (щотижнево) інформаційно-аналітичного продукту не залишає багато часу на вирішення організаційних питань. Співробітник, що постійно перебуває в певному інформаційному середовищі та має необхідні навички роботи з програмним забезпеченням, може адекватно втілити проаналізовані дані в графічному вигляді. Отже, така схема виглядає більш ефективною.

Бібліотеки відіграють важливу роль у збереженні вже існуючих особливо цінних з історичної точки зору прикладів інфографіки, зразків візуальної журналістики сучасності для майбутніх поколінь, та їх аналізу вже для власних досліджень. Зважаючи на постійний розвиток мультимедійних технологій (екрани високої роздільної здатності, 3D та ін.), можливостей графічних редакторів постають нові вимоги до організації та презентації

інформації саме в електронних версіях видань. Як приклад, можна навести випадок, коли інфографіка настільки складна та багаторівнева, що фізично вмістити її у друкованих виданнях не завжди є можливість, а при масштабуванні деталі стають непомітними і падає читабельність. В електронних версіях така проблема відпадає, бо крім можливості масштабування, інфографіка може містити інтерактивні елементи.

Передові фахівці стверджують, що зрозуміле відображення інформації з інтуїтивною інтерактивністю – набагато природніший спосіб взаємодії з відвідувачами сайту. Це ставить на перше місце контент сайту, і дає змогу користувачам легко знайомитися з цим контентом. По суті, згадуючи ті ж смартфони, ми знаходимося на початку епохи витіснення графічними символами їх вербальних аналогів [6].

Крім того, як показує наявний вже практичний досвід Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, а також інших провідних бібліотечних установ України, періодичні електронні видання в структурі інформаційно-аналітичної діяльності цих установ сприяють задоволенню об'єктивних потреб користувачів у використанні вітчизняних інформаційних ресурсів, розміщених у фондах бібліотек і масивів інтернет-інформації [16, 101].

Тому зберігання в бібліотечних установах електронних версій інфографіки, як самостійних файлів так і у складі інформаційно-аналітичних видань, видається досить перспективним.

Отже, нині світ переживає справжній бум візуальної інформації. Усе вимірюється та обчислюється, необроблений матеріал стає доступним дедалі більшій кількості людей. Усе рідше, для опису різних явищ і процесів, вистачає однієї діаграми, а хороша інфографіка дає змогу швидше зрозуміти ідеї та тренди, приховані за даними. Зростають можливості сучасних бібліотек, їхніх спеціалізованих інформаційно-аналітичних підрозділів, що зокрема, дають змогу обробляти та представляти великі обсяги даних для подальшого їх використання.

У зв'язку з цим бібліотечні фонди можуть також поповнюватись цінними примірниками друкованих видань, що містять цікаві графічні матеріали. Крім того, враховуючи особливості та сучасні можливості інфографіки, перспективним виглядає також зберігання електронних версій видань і представлення окремо інфорграфіки чи статті, що містить таку візуальну інформацію на бібліотечних сайтах та інших інтернет-виданнях.

Список використаних джерел

1. Що таке інфографіка? [Електронний ресурс] // Ukrainian Media Service. – Режим доступу: <http://umservice.net/index.php?action=help&show=20>. – Назва з екрана.
2. Що таке інфографіка? [Електронний ресурс] // My Helper. – Режим доступу: <http://myhelper.com.ua/index.php?newsid=11080>. – Назва з екрана.

3. Краткая история инфографики [Электронный ресурс] // Medium. – Режим доступа: <https://medium.com/infographics-today/24121893488>. – Загл. с экрана.

4. Что такое инфографика? Дизайнер Илья Рудерман о том, как визуализировать все на свете – и зачем это делается [Электронный ресурс] // Colta.ru. – Режим доступа: <http://www.colta.ru/articles/specials/1339>. – Загл. с экрана.

5. Инфографика: вместо тысячи слов [Электронный ресурс] // LiveJournal. – 2013. – 13.05. – Режим доступа: <http://new-media.livejournal.com/108648.html>. – Загл. с экрана.

6. Тренды будущего инфографики [Электронный ресурс] // ОПЗАРКОЛ. – 2011. – 26.09. – Режим доступа: <http://opzarkol.com/2011/09/26/3-trenda-opredelyauschie-buduschee-infografiki/>. – Загл. с экрана.

7. Инфографика в современных российских журналах [Электронный ресурс] // Издательство «Молодой учёный». – Режим доступа: <http://www.moluch.ru/conf/phil/archive/25/989/>. – Загл. с экрана.

8. Все, что Вы должны знать, если хотите развивать инфографику на газетном сайте [Электронный ресурс] // Mediascope.ru. – 2013. – 6.12. – Режим доступа: <http://www.mediascope.ru/node/1435>. – Загл. с экрана.

9. Інформація – це красиво. Частина 1. [Електронний ресурс] // Телекритика. – 2012. – 6.03. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4750>. – Назва з екрана.

10. Інформація – це красиво. Частина 2. [Електронний ресурс] // Телекритика. – 2012. – 7.03. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4758>. – Назва з екрана.

11. Инфографика в системе журналистских жанров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://new.volsu.ru/struct/generalservices/publish/vestniki/lastmagazine/ser-8-literature-journalism-vyp-11-2012/4_%D0%A1%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf. – Загл. с экрана.

12. Дубас Т. Розвиток електронних інформаційно-аналітичних продуктів сучасної бібліотеки (з практичного досвіду СІАЗ НБУВ) [Електронний ресурс] / Т. Дубас // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2012. – Вип. 33. – С. 371–372. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/33.pdf. – Назва з екрана.

13. Вітушко Н. Інформаційно-аналітичне дослідження на замовлення органів державної влади: Особливості організації етапу підготовки інформаційної бази [Електронний ресурс] / Н. Вітушко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2013. – Вип. 36. – С. 253. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/36.pdf. – Назва з екрана.

14. Тарасенко Н. Аналітичні аспекти збору та архівування мережених ресурсів науковою бібліотекою [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко // Наук.

пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2013. – Вип. 36. – С. 320–321. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/36.pdf. – Назва з екрана.

15. Тарасенко Н. Аналітичні аспекти збору та архівування мережених ресурсів науковою бібліотекою [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2013. – Вип. 36. – С. 320–321. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/36.pdf. – Назва з екрана.

16. Горова С. Перспективи розвитку періодичних електронних видань бібліотек у сучасному інформаційному середовищі [Електронний ресурс] / С. Горова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2013. – Вип. 35. – С. 320–321. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Siaz/Nauk_works/35.pdf. – Назва з екрана.

17. Інфографіка та візуалізація аналітичних досліджень [Електронний ресурс] // Вполитике. – 2013. – 18.04. – Режим доступу: <http://vpolitike.com/blogs/392/342/>. – Назва з екрана.

18. Інфографіка [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрана.

19. China's Reserves: Parsing the Recent Data and Rhetoric [Electronic resource] // Peter G. Peterson Institute for International Economics. – 2014. – 17.04. – Mode of access: <http://blogs.piie.com/china/?p=3846>. – Title from the screen.

20. Что такое мультимедийная журналистика? [Электронный ресурс] // Редакторский портал. – 2010. – 18.06. – Режим доступа: <http://www.redactor.in.ua/internet/322.html>. – Загл. с экрана.

21. Мультимедиа и визуальная журналистика [Электронный ресурс] // Deutsche Welle. – 2013. – 1.09. – Режим доступа: <http://onmedia.dw-akademie.de/russian/?p=5615>. – Загл. с экрана.

22. Журналистика данных должна ориентироваться на мобильные устройства [Электронный ресурс] // ijnet.org. – 2014. – 6.05. – Режим доступа: <http://ijnnet.org/ru/blog/277252>. – Загл. с экрана.

23. 2014 Economic Freedom Heat Map [Electronic resource] // The Heritage Foundation. – Mode of access: <http://www.heritage.org/index/heatmap>. – Title from the screen.

24. Анімація [Електронний ресурс] // Український Інститут Публічної Політики. – Режим доступу: <http://www.uipp.org.ua/multimedia/animation.htm>. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2014.

A. Beregelsky,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Visual presentation of information and role of modern libraries are in creation and storage of infographics products.

The article is sanctified to opening of value of infographic and her features as visual journalism, where a qualificatory role creation of infographics analytical product is played by the specialized research and information subdivisions of modern home libraries. Prospects of storage of electronic versions of editions with graphic materials and their presentation are in informative resources.

Keywords: national libraries, information resource, the Internet-based technologies, infographic, visual journalism, research and information services.

А. Берегельский, мл. науч. сотр. НЮБ НБУВ

Визуальное представление информации и роль современных библиотек в создании и хранении инфографических продуктов.

Статья посвящена раскрытию значения значение инфографики как аналитического продукта в современной журналистике и деятельности отечественных и зарубежных информационно-аналитических служб. Рассмотрена роль в создании, аккумуляции и сохранении инфографического аналитического продукта современных отечественных библиотек. Проанализированы перспективы хранения электронных версий изданий с графическими материалами и их представления в информационных ресурсах.

Ключевые слова: национальные библиотеки, информационный ресурс, инфографика, визуальная журналистика, информационно-аналитические службы.